

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GAMLE MINDER

FRA

1848 50

GAMLE MINDER

FRA

1848—50

AF OBERST R. T. BARTELS

MED KAPTAJN RIST'S PORTRÆT

KØBENHAVN

DET NORDISKE FORLAG

HOGFORLAGET ERNST HOJSEEN

1900

Efter et Fotograf fra 1859.

JOHANNES FISCHER RIST.

1848

DEN første Gang, jeg saae Rist, var i Slaget ved Slesvig, hvor hans Færd gjorde et dybt og blivende Indtryk paa mig. Men inden jeg skildrer dette, maa jeg omtale de Forhold, under hvilke jeg kom i Berøring med ham.

Den 1. November 1847 blev mit Klassehold udnævnt til Sekondløjtnanter med Anciennetet fra 1. November 1846. De 15 afgik til Tjeneste ved deres Afdelinger, medens 7 af os maatte forblive som Repetenter ved Landkadetkorpset, og Alle vare henrykte ved at have afsluttet en Uddannelse, hvor vi fra 13aars Drengene af havde været underkastede en jernhaard Disciplin, ført en i Sandhed spartansk Levemaade, hvor vi fra 6 Morgen til 10 Aften kun havde haft faa Tider til vor egen Raadighed, og hvor der i mange Retninger blev gjort store Fordringer til os. Ganske vist saae vi, der bleve tilbage paa Akademiet, med en vis Misundelse paa vore Kammerater med deres Chakoter og Dragon-

hjelme, medens vi vedblivende bære den røde Kadetkjole plus Epauletter. Men i Virkeligheden vare vi maaske mere tilfredse; thi medens de ude ved deres Afdelinger stode paa den militære Rangstiges nederste Trin, betragtede vi os selv i Grunden som en Slags Over-Kadetter, og naar »Slaverne« maatte gaae ind i Klasserne og slide i det, kunde vi gaae op paa vore Værelser og med en Pibe i Munden glæde os ved Tilværelsen. Vor Tjeneste bestod i Vagter og Tilsyn med Kadetterne udenfor Undervisningstiden, ligesom vi maatte assistere Lærerne, naar det forlangtes, hvilket navnlig fandt Sted i de praktiske Fag. Vi havde temmelig meget at gjøre, men i vor Fritid kunde vi gaae ud, og 5 Gange om Ugen havde to af os Fripladser i Kadetlogen i det kgl. Theater.

Vi maatte tillige gjøre Pagetjeneste ved Galataflerne, der dog i Reglen kun fandt Sted een Gang om Ugen, samt ved nogle Hofballer. Men for vort Vedkommende blev denne Tjeneste dog ret betydelig som Følge af Kong Christian VIII's Død. Ved Taflerne vare vi iførte røde Kjoler med gule Kraver og Opslag, hvidt Hals-tørklæde, Kalvekrøs og krusede Manchetter, gul Vest, gule Knæbenklæder, hvide Silkestrømper og Sko med store Staalspænder. Naar Taflet skulde begynde, stode vi ved Indgangsdørene, hvor vi saaledes havde Lejlighed til at se, hvad der var Fint og Fornemt passere

forbi os. Vi afleverede da et ligesaa ærbødigt som sir-
ligt Buk, der besvaredes med en mer eller mindre ned-
ladende Hilsen, af unge Damer undertiden med en let
Rødmen og af Slægtninge og Bekjendte med et Haand-
tryk. Under selve Taflet stode 2 Pager bag hver af
Majestæterne og 1 bag hver af de Kongelige. Kunde
vi ikke alene besætte alle Pladserne, maatte de ældste
Kadetter træde hjælpende til. Lakajerne rakte os da
Retterne, som vi saa præsenterede de høje Herskaber;
men trods vor bedste Villie vare vi temmelig ubehæn-
dige ved denne uvante Gjerning, saa at det neppe har
været en ublandet Glæde at betjenes af os.

Efter Kong Christian VIII's Død stode vi, medens
Kongen laa paa lit-de-parade og senere paa castrum-
doloris, sortklædte, kun med en Roset af røde Baand
paa Skulderen, ved Indgangsdøren til Sørgegemakket.
Medens alle de Trapper og Værelser, Beskuerne passerede,
vare fuldstændigt betrukne med Sort og kun svagt be-
lyste af Lamper i matslebne Kupler, straaledede dette i
et Hav af Lys. Majestæten med sine ædle Ansigtstræk
hvilede iført Generalsuniform paa et Leje, over hvilket
Hermelinskaaben var bredt; hans mange Ordener laa
udenom paa Fløjelspuder. Høje Hofembedsmænd,
Generaler og Admiraler, Adjutanter o. s. v. stode udenom,
og langs de sortbetrukne Vægge stode Officerer af Hær
og Flaade med Hellebarder. Det Hele gjorde et gribende

Indtryk, og der var saare mange af de Tusinder, der defilerede gennem Sørgegemakket, der havde Taarer i Øjnene. — For os var det en ret anstrengende Tjeneste, da vi i lang Tid maatte staae der et Par Timer Formiddag og Eftermiddag.

Med Bisættelsen afsluttedes vor Tjeneste i Gemakket. 12 af os gik med Fakler nærmest ved Kong Frederik den VII's Vogn, medens 12 Officerer med Hellebarder gik paa den udvendige Side. En Kammerat, Harald Stockfleth, var der forbeholdt et særligt Hverv, idet han ridende skulde deltage i Processionen. En Hest med et sort Skaberak, der naaede den helt ned til Knæene, og med en mægtig Plumage af sorte Strudsfjer i Panden stod i den Anledning taalmodig ventende. Vi imødesaae med en vis Spænding hans Komme fra Paaklædningsværelset. Da han endelig viste sig iført en folderig Sørgekappe, der naaede ham ned til Anklerne, og med en uhyre tre- eller snarere tokantet Hat med lange nedhængende Sørgeflor — Pleureuser — i Spidserne, gjorde han et saa ubeskrivelig bedrøveligt Indtryk, at vi ikke kunde bare os for at lee. Sørgeprocessionen var overordentlig pragtfuld og højtidelig; ved Jernporten — Indgangen til Frederiksberg Allée — opløstes den. Liget førtes paa en Rustvogn og under Eskorte til Roskilde; men ved den paafølgende Bisættelse i Domkirken vare vi ikke med.

Under Frederik den VII anvendtes ikke Pager, efter Sigende fordi Grevinde Danner ikke var »page-fähig«, og senere ere de ikke blevne benyttede.

Medens Alt forøvrigt gik sin vante Gang paa Landkadetakademiet, indtraf der dog en Begivenhed — jeg troer i Vinteren 1847 — som levende har fæstet sig i min Erindring, og som jeg derfor skal omtale med et Par Ord; det var den tydske Regnekunstner Dase's Optræden. Blandt andre Steder ønskede han ogsaa at vise sine Evner paa de militære Undervisningsanstalter, i hvilken Anledning Højskolens Lærere og Elever samledes med os paa Landkadetakademiet, hvor den største Sal fandtes. Faglærerne havde forberedt en Mængde overordentlig vanskelige Regnestykker. Dase gjorde et ubetydeligt, næsten enfoldigt Indtryk. Han udtalte, at der maaske nok var Andre, der regnede lige saa godt, men at han ikke kunde regne fejl, og at han aldrig glemte noget Tal, der havde passeret hans Hjerne, hvilket højlig forbavsede os, der fandt det saa naturligt at regne fejl og havde saa vanskelig ved at huske Tal. Lange Rækker af Tal adderede og subtraherede han ved blot at kaste et Blik paa dem og nævnte strax Facit i Trillioner o. s. v. Reguladetri Stykker med mange Chifre i Tæller og Nævner løste han i 5 à 10 Minutter. Efter at have regnet i længere Tid, blev han spurgt, om han kunde mindes Facit paa et

Regnestykke, som tydelig blev ham betegnet. Han svarede øjeblikkelig, at Facit havde bestaaet af 64 Tal; hvis man vilde skrive disse op saaledes, at de dannede 8 vandrette og 8 lodrette Rækker og dernæst trække en Streg fra det øverste Hjørne til højre og til det nederste til venstre, saa var Summen af de Tal, den gik igjennem, den og den. Kadetternes fhv. Regnelærer, Jürs, der var en Mester særlig i Hovedregning, og som var staaet op paa et Bord i Baggrunden for bedre at kunne see, blev saa betaget deraf, at han i Distraction traadte udenfor Bordet og med et voldsomt Rabalder faldt ned paa Gulvet, hvilket bragte et velgjørende humoristisk Moment ind i den i og for sig interessante Forestilling. Paa et Bord var dernæst alle de Dominobrikker, der kunde opdrives, samlede og omhyggelig talte, og de Indviede vidste, at der var 683 Øjne. Da et Lagen, der dækkede Bordet, blev løftet op, kastede Dase et Blik derpaa og sagde 683! Han blev spurgt om, hvorledes det var muligt, og han svarede da, at naar f. Ex. 5 Mennesker gik ved Siden af hinanden, saa kunde de fleste Folk strax see, at der var 5; han kunde strax see, at her var 683 Øjne. Tilsidst fremlagde han Bevis for, at han i Hovedet havde multipliceret 2 hundredechiffrede Tal med hinanden; han indrømmede, at ogsaa Andre havde gjort det, men paastod, at Ingen havde gjort det i saa kort Tid. Han havde kun brugt 18 Timer.

Christian den VIII's Død og de separatistiske Bevægelser i Hertugdømmerne havde fremkaldt en levende Følelse af, at store og dybt indgribende Begivenheder vare ivente, og en deraf følgende stærk Uro og Gjæring i Folket. Ogsaa i vor lille Kreds sporedes Dønningerne heraf, og ivrige politiske Diskussioner hørte til Dagens Orden. Vi vare Alle nationale, ultra-nationale, og drømte kun om Kamp og Hæder. I politisk Henseende vare Meningerne noget delte; de Fleste af os vare liberale og hævdede med ungdommelig Varme, at kun med Friheden kunde Individet og Samfundet fuldt udvikle sig. En var dog forstokket Absolutist og advarede med profetisk Røst mod Frihedens Udskeielser.

I den sidste Halvdel af Marts blev Bevægelsen i Hertugdømmerne til Oprør, Rendsborg faldt i Insurgenternes Hænder, og de første danske Tropper sendtes afsted. Krigen var uundgaaelig, og det var sandsynligt, at det tyske Forbund vilde støtte Oprøret. Paa dette Tidspunkt fik vi Ordre til at afgaae fra Kadetkorpset, bleve udnævnte til Sekondløjtnanter og skulde gjøre Tjeneste ved den aktive Hær. Og henrykte vare vi; foreløbig skulde vi dog forblive ved Kjøbenhavns Central-skole*).

*) I min Tid var der 120 Kadetter, hvoraf 50 »virkelige« og 14 Hofkasse-Kadetter, der havde fuldstændig frit Ophold paa Akademiet, desuden 2 Legat-Kadetter og en Del med fri Undervis-

Den nationale Bevægelse, der gik ud paa at styrke Danskheden, bevare Slesvig og opnaa fri Forfatning, forudsætter jeg bekjendt. Derimod troer jeg ikke, at navnlig den yngre Generation har fuld Forstaaelse af, hvorledes Forholdet paa denne Tid var mellem Hæren og Nationen, og i saa Tilfælde lader meget af de senere Stemninger og Bevægelser sig vanskelig forklare.

Den Statsordning og Magtfordeling, der paa Wienerkongressen var fastslaaet, og som opretholdtes af den hellige Alliances mægtige Hære, opfattedes af den offentlige Mening som urokkelig, og man troede derfor, at »den evige Freds« Tid var kommen. Naar derfor en Officer her hjemme i den Tid talte om Krig, hørte man paa ham med et meer eller mindre medlidende Smil. Man saae overhovedet paa Hæren saaledes, som man en hed Sommerdag kan see paa en Kakkelovn.

Hæren var ikke populær, om end Officererne personlig vare velsete i vide Kredse, og man havde ikke megen Tillid til den. Alle mindedes, at Kjøbenhavn

ning. Da Landkadet-Akademiet blev ophævet i 1861, blev den betydelige Kapital, der var henlagt i dette Øjemed, inddraget i Statskassen, hvor den forsvandt som en Draabe i Havet. Jeg var paa den Tid Skoleofficer ved Korpset og veed derfor, at der fra Chefens Side blev gjort store Anstrengelser for at bevare denne Kapital for Hærens Officerer til beslægtede Øjemed. Statens Adfærd var saa meget mere hensynsløs, som Kapitalen i sin Tid tildels skal være tilvejebragt ved Afdrag i Officerernes Gage, Afdrag, der idetmindste i Formen vare frivillige.

1807 kun havde kunnet gjøre en kort Modstand, men man havde glempt, at Hæren den Gang stod i Holsten. Mindet om de tildels glimrende Kampe, som Hæren der havde havt mod de Allierede 1813, var udvisket ved den sørgelige Kielerfred og de paafølgende ulykkelige Aar.

Da nu Nationen 1848 vaagnede op af sin Døs, og den mægtige nationale Løftelse kom, saae den med Overraskelse men tillige med Henrykkelse, at Hæren fuldt ud var med, ja i visse Retninger endog gik i Spidsen. De første Sammenstød med Fjenden viste, at den ikke sparede paa sit Blod, og da den ved Bov fuldstændig besejrede Oprørshæren og de frygtede Friskarer, slog den tidligere Stemning over i sin fuldstændige Modsætning og blev til glødende Begejstring.

For at bøde paa Hærens ringe Styrke strømmede Frivillige til Fanerne, frivillige Korps oprettedes, og en Mængde dannede unge Mennesker meldte sig paa Skoler, der skulde uddanne Reserveofficerer og derved muliggjøre Opstillingen af Reservebatailloner. Herremand og Bonde sendte Heste til Krigsministeren, for at Artilleriet kunde føres frem, Kvinderne pillede Charpi Det var Aanden fra 48.

Centralskolen var ligesom et Udtryk for den Trang, som enhver vaabenfør Mand følte til at have Bøssen paa Nakken, maaske med Minderne fra 1658 som

Baggrund, og almindelig Værnepligt var jo endnu ikke indført. For at udnytte denne Stemning befalede Krigsministeren — Tscherning — Oprettelsen af den omtalte Skole, til hvilken nu en Mængde af den akademiske Verden, Kunstnere, Handelsfolk, yngre Embedsmænd o. s. v. meldte sig. Af almenkjendte Navne skal jeg anføre et Par, som jeg mindes: Historikeren Frederik Barfod, Skuespillerne Holst, Phister og Michael Wiehe og Balletmester Bournonville. Nogle Officerer, der af forskjellige Grunde i Øjeblikket vare ledige paa Torvet, en Del Underofficerer og endelig vi 7 forhenværende Repetenter bleve ansatte som Lærere. For vort Vedkommende var det et underligt Valg, thi Kjendskab til den praktiske Tjeneste ved en Afdeling kunde vi naturligvis ikke erhverve os her, og med vore 19 Aar vare vi lidet egnede til at være Lærere et saadant Sted. Men Alt gik paa det Bedste, det var en højst fornøjelig Tid, og vi bleve næsten forkjælede. Særlig ved det Kompagni, hvor jeg stod, var Tonen overordentlig behagelig. Det blev kommanderet af en Premierløjtnant Schwartz — han faldt Aaret efter ved Fredericia —, der havde et ualmindeligt godt Greb paa at tage dette ejendommelige Kommando paa rette Maade. Vi søgte altsaa at indvie »Rekrutterne« i Exercerreglementets første Begyndelsesgrundes Mysterier, og saa stor var Iveren hos de Fleste, at det syntes, som om Fædre-

landets Ve og Vel var afhængig af, at i 2. Tempo af det og det Geværgreb Haanden blev holdt nøjagtig i den reglementerede Stilling. Snart begyndte vi at rykke ud til Skarpskydning og smaa Marche- og Felttjenesteøvelser, og her hørte jeg første Gang »den tappre Landsoldat«. Sangen blev uddelt, nogle unge Mennesker, der havde lært Melodien, sang for, og snart sang hele Skaren den af fuld Hals, naar vi rykkede hjem, og det varede ikke længe, før Publikum paa Gaderne, Unge og Gamle, stemmede i med. De Officerer, der afgik til Hæren, toge den med, og snart var den almindelig udbredt der. Den var et saa fuldtonende Udtryk for den Tids Stemning, at den blev 1848's Nationalsang. Den opildnede i Kampen, styrkede i Modgang og fik Fødderne til at bevæge sig lettere paa de lange trættende Marcher.

Fra Studenterforeningen fik Skolens Officerer en Meddelelse om, at vi altid vilde være velkomne der, og en Aften fik nogle unge Musasønner flere af os derop. I Foreningen traf vi en ret talrig Forsamling — Bøgerne bleve vist noget forsømte i de Dage —, der modtog os med den største Forekommenhed og Elskværdighed. Punchebollerne kom snart paa Bordet, Fædrelandssange og begejstrede Taler fulgte Slag i Slag, og Stemningen kulminerede, da Harald Stockfleth — der senere som Soldat og Militærforfatter erhvervede

sig et saa smukt Navn og faldt den 18. April 1864 — til Slutning holdt en ypperlig tildels versificeret Tale. Det var en fornøjelig Aften, som jeg altid med Glæde tænker tilbage paa.

Den 10. April, da vi havde Øvelser ved Gothersgadens Exercerhus, fik vi Ordre til at samles i dette. Skolens Forstander, Major la Cour, steg op paa en Voltigerhest og meddelte, at der var indløbet vigtige Efterretninger fra Hæren — Telegrafene havde man jo ikke den Gang: ved Bov vare Insurgenterne blevne fuldstændig slaede og henved 1000 Fanger indbragte. Meddelelsen, der var paahørt i lydløs Tavshed, afbrødes nu af en ubeskrivelig Jubel og begejstrede Hurraraab for Hæren og Fædrelandet. Mange havde Taarer i Øjnene, Folk omfavnede hinanden, og Begejstringen var grænseløs. Nogle Dage senere illustreredes Sejren ved, at den betydelige Skare Fanger, Soldater og Friskare-mænd, førtes ud til nogle Blokskibe, hvor de skulde interneres. Blandt de Fangne saa jeg en tidligere Klassekammerat, Sklt. August Binzer, der af sin tydsksindede Familie og ligesindede Kammerater var forledet til at slutte sig til Oprøret og nu saa højst fortvivlet ud.

Et Par Dage efter stode vi endelig ved vore Ønskers Maal. Vi fik Ordre til at afgaae til Hæren. Med os fulgte en »Rekrut« fra Centralskolen, Student Christian

Falbe, der var almindelig bekjendt for sin Skjønhed. Han blev Officer, men maatte som Følge af et haardt Saar i det ene Ben opgive den militære Tjeneste, gik over i Diplomatiet og endte som Gesandt i England. I Flensborg vare flere af os indkvarterede hos den dansk-sindede Kjøbmand Ingwersen, den næste Dag skiltes vi, tildels for aldrig mere at mødes.

Jeg blev ansat ved 7. Linie-Infanteri-Bataillon, der var indkvarteret i 2 Landsbyer, Nybøl og Brækling, der laae omtrent $\frac{3}{4}$ Mil fra Byen Slesvig paa Vejen til Vedelsvang. Da Oberst Meyer, der var dens Chef ved Krigens Udbrud, havde faaet Kommandoen over 2. Brigade, og Majoren var holdt tilbage for at overdrages et andet Hverv, førtes Bataillonens midlertidig af dens ældste Kaptajn, Thrane. Efter de gjældende Bestemmelser skulde jeg begynde med at gjøre Tjeneste i Geledet, fik derfor udleveret Gevær og Tornyster og blev ansat ved 4. Kompagni, Kaptajn Dodt.

Bataillonens var paa den Tid, ligesom de andre Linieafdelinger, fortrinlig, den havde en næsten fuldtallig Besætning af Officerer og Underofficerer, alt Mandskabet havde ligget til Tjeneste den fulde Uddannelses-tid, og der herskede en god Mandstugt. Vore Modstandere have ofte udtalt, at »Rødkjolerne« i Kampen manøvrerede som paa en Exerccerplads. Bataillonens Styrke var kun ringe. Den skulde med 5 Aargange være 800 Mand,

men foruden den Afgang, der fandt Sted ved Udeblevne, Syge o. s. v., forøgedes denne betydelig ved, at Ambulancesoldater, Trainførere, Officersoppassere o. fl. udtoges af Kombattanterne, idet man endnu ikke udskrev »Militærarbejdere«. Styrken i Geledet har saaledes neppe været stort mere end 650 Mand. Vore Geværer vare tarvelige og stode betydeligt under Fjendens, og ved Udrustningen savnedes i høj Grad Feltkapper for Mandskabet. Ogsaa i andre Retninger var Hæren daarlig forberedt til Krig, thi Alt, hvad der vedrørte Ambulance- og Lasaretvæsen, Train, Bagage o. s. v. maatte skabes paa næsten har Grund.

Endnu nogle Dage forløb i Ro, der blev afgivet Arbejdskommandoer, Prøvestillinger bleve indtagne, og i Fritiden blev »Den tappre Landsoldat«, som jeg havde medbragt, indøvet og af Mandskabet modtaget med stor Begejstring.

Paaskesøndag den 23. April, da vi vare komne ud af Fjerene, havde nydt, hvad Huset formaaede, og glædede os over den friske Foraarsdag, hørtes der sydpaa en Skydning, hvis Heflighed viste, at en alvorlig Fægtning maatte finde Sted. Vi forberedte os altsaa paa Opbrud, jeg pakkede min Kuffert og lod min Oppasser, Borum, sætte den udenfor Døren, hvor den saa senere af Trainføreren skulde afhentes med en Færdselsvogn. Ved en Forsømmelse undlod denne det imidlertid,

og jeg mistede saaledes min Bagage, hvad der for længere Tid voldte mig mange Besværligheder. De 3 af Bataillonens Kompagnier samledes dernæst i den sydligste Landsby, Nybøl, medens det fjerde Kompagni, der var paa Arbejde ved Slesvig, først langt senere stødte til os. Den ledige Plads som Bataillonskommandør var midlertidig bleven besat med Kaptajn Frederiksen fra Fredericia, der Aftenen iforvejen var ankommen, og han overtog nu her Kommandoen. Paa min Kompagnichefs Anbefaling blev det tilladt mig at gjøre Tjeneste som Officer, mit Gevær og min Tornyster bleve altsaa bragte til Bagagevognen, men da Kompagniets 3 Peletoner vare førte af Officerer, blev jeg kun »sluttende Officer«. Kl. 11 fik Bataillonens Ordre til at rykke frem til Falkenberg, $\frac{1}{2}$ Mil N. for Slesvig, hvor 2. Brigade, der bestod af 2. Jægerkorps, 4. og 7. Bataillon samt 2 Kanoner, skulde samles. Men af denne Styrke var allerede 2. Jægerkorps, der havde været paa Forpost, i Ilden, og de to Kanoner trukne frem. Kl. $2\frac{1}{2}$ fik Brigaden Ordre til at rykke frem over Ziegelei, der ligger $\frac{1}{4}$ Mil N.-Vest for Slesvig mellem Thiergarten og Pöhlhegn, og naaede dette Punkt Kl. omtr. $3\frac{1}{2}$.

Da jeg udelukkende har til Hensigt at omtale, hvad der er foregaaet indenfor min Synskreds, skal jeg med Hensyn til Slaget i Almindelighed kun minde om, at Fjendens Styrke var omtrent dobbelt saa stor som vor,

og at desuden hele den hannoveranske Division paa 11,000 Mand kun var $\frac{1}{2}$ Dagsmarche tilbage, saa at Muligheden af at kaste Fjenden var udelukket. General Hedemann besluttede derfor, naar Fjenden angreb, at gaae fægtende tilbage fra Stilling til Stilling og at gjøre Modangreb, hvor Forholdene tillode det. Slagplanen var godt lagt, gennemførtes med Energi og Dygtighed og kronedes i Hovedsagen med Held. I en 10 Timers Kamp maatte Fjenden med Offre erobre hver Fodsbred Jord; vi tabte vel 600 Mand, men kun 200 Fanger og ikke en Kanon.

Naar man rykker mod Fjenden paa den Maade, som vi gjorde denne Dag, bliver Ens Karakterstyrke sat paa en haard Prøve. Alt hvad der kan styrke Modet og løfte Sindet mangler, og man seer kun Lidelser og Elendighed. Efterhaanden som vi nærmede os Kamppladsen, blev Gevær- og Kanonilden voldsommere og voldsommere, og mægtige Røgsøjler viste, hvor den havde foraarsaget Ildebrande. Vogne og Ambulancebaarer med Døde og Haardtsaarede kom forbi, lettere Saarede slæbte sig tilbage, Folk stønnede og sukke mellem Lægernes Hænder, saarede Heste blevne trukne forbi, og de Mennesker, man mødte, og som med mer eller mindre Berettigelse havde forladt Valpladsen, gave i Reglen nedslaaende ofte højst trøstesløse Skildringer af Kampens Gang. Af og til følte man sig særlig

greben. Saaledes talte jeg med en tidligere Klassekammerat og kjær Ven, Sekondløjtnant Ludvig Blom, et højt begavet og elskværdigt Menneske, der havde faaet en Kugle i Benet, og som nu, halvt haaret af sin Oppasser, slæbte sig tilbage. Han selv mente, at Saaret ikke var farligt, men destoværre døde han efter svære Lidelser henimod Aarets Slutning.

Endelig slog Forløsningens Time, den lange, lange Ventetid var forbi! Bataillonens Intendant, Hakon Grüner — nu Overretssagfører — mødte her med Bøssen paa Nakken og deltog djærvt i de senere Fægtninger. Kl. omtrent 6 kom en Ordonnants sprængende med Ordre til at rykke frem, tage Stilling og lade de foran fægtende Tropper gaae igjennem. Vi søgte altsaa at blive Herre over de pinlige Indtryk, vi vare opfyldte af, og at stemme Sindet til den forestaaende Kamp. 4. Bataillon fik Ordre til at rykke tilvenstre ind i Thiergarten og til dens Sydkant, medens 7. Bataillon skulde rykke syd paa med Pölhegn og Schurbjerg tilhøjre. 2. Jægerkorps gik senere fægtende tilbage paa vor højre Fløj til Pölhegn. Gevær- og Kanonilden foran os var yderst heftig. Vi rykkede frem i Kompagnikolonner med Skyttepelotonerne foran, og efterhaanden som vi mødte vore tilbagevigende Tropper, der fortrinsvis vare af 10. Bataillon, blev der taget Stilling, hvor Terrainet tillod det, og Fægtningsforholdene nødvendiggjorde det. Batail-

lonens Stilling var til en Begyndelse meget uregelmæssig og temmelig udstrakt, men blev efterhaanden mere ordnet. Fjenden var ved vor Fremrykning bleven tvungen til at gjøre Holdt, og paa de korte Afstande, som den Tids Skydevaaben nødvendiggjorde, aabnedes der nu en levende Ild. For første Gang hørte de Fleste af os Geværkuglernes Hvislen blandet med Kanonkuglernes Susen.

Denne Situation havde ikke varet ret længe, da vi spidsede Øren ved at høre et »Avancer«, og vi saae da Premierløjtnant Rist (han var endnu ikke bleven Kaptajn) springe op og i Spidsen for sit Kompagni i Løb kaste sig imod den fjendtlige Stilling. Ilden tiltog i Styrke, nogle Folk segnede, men Fjenden veg. I samme Øjeblik lød der et »Attaker«, og med rungende Hurra styrtede Kompagniet frem, stadig med Rist i Spidsen. Kaptajn Thrane, der stod nærmest ved Rist, og som i Kampiver og personligt Mod ikke stod tilbage for ham, fulgte øjeblikkelig Bevægelsen. Bataillonskommandøren opdannede af yderste Evne Alle, og Fremrykningen blev almindelig, hvor Terrainet muliggjorde det. Fjenden havde imidlertid med sine Reserver indtaget en ny Fægtningsstilling, der optog de vigende Skyttekæder og tvang Bataillonens til at standse Forfølgningen. Fægtningen blev nu i længere Tid staaende, endnu en Gang forsøgte en Fremrykning, hvad der

ogsaa tildels lykkedes, stadig med Rist som Foregangsmand; men Fjenden havde nu modtaget saa betydelige Forstærkninger, at der maatte anvendes al mulig Energi for at holde vor Stilling. Foruden en Del Underofficerer og Menige var Sekondløjtnant Liljenskjold bleven saaret, og Adjutanten, Premierløjtnant Schmidt, fik et saadant Slag af en mat Kugle i Mellemgulvet, at han styrtede af Hesten uden egentlig at være saaret.

Brigaden havde nu saalænge holdt Fjenden Stangen, at vore tilbagevigende Tropper havde faaet tilstrækkeligt Forspring, og en fortsat Kamp under disse Forhold vilde kun medføre unyttige Tab. Der blev derfor givet Ordre til at gaae tilbage. Fjenden forfulgte til en Begyndelse ret voldsomt, men ved et Par Stillinger, som vi indtog, standsedes han og fik koldt Vand i Blodet. Her faldt Kaptajn Frederiksen. Der var ingen af Bataillonens Officerer, der iforvejen kjendte ham videre, men han havde gjort et særdeles godt Indtryk, og hans Holdning havde under Fægtningen været fortrinlig, saa at vi Alle oprigtig beklagede hans Død. Det var kun en stakket Stund han var Bataillonskommandør. Under Tilbageslaget styrtede en Mand, der løb ved Siden af mig, pludselig til Jorden som ramt af et Lyn. Da jeg gjerne vilde befri ham fra at falde i Fjendens Hænder, forsøgte jeg paa at løfte ham op, men det viste sig, at han havde faaet en Kugle i Nakken, og at det ene Øje

var revet ud. Jeg maatte altsaa lade ham ligge og snappede blot hans Gevær. Da ved Appellen den næste Morgen Tabene skulde opgjøres, og hver enkelt Mands Skjæbne saavidt muligt konstateres, opgav jeg ham som død; men da Fangerne om Efteraaret bleve udvelede, kom han til min Forbavselse lyslevende tilbage, idet Kuglen ikke var gaaet igjennem Hovedet, men under Huden langs Hovedskallen. Bortset fra Tabet af det ene Øje, var han forresten rask; jeg har destoværre glemt hans Navn.

Fjendens Forfølgning, der efterhaanden var bleven mattere, hørte tilsidst op, og om Aftenen samledes vi med 4. Bataillon ved Taterkro ved Flensborgvejen ikke langt N. for Thiergarten. Førte af Kaptajn Thrane, der atter havde overtaget Kommandoen, ankom vi ud paa Natten til Arnholt, hvor vi bivouakerede i Regn og Slud. Havde end Bataillonens Tab i den kortvarige Fægtning været føleligt — omtrent 50 Mand —, var Stemningen dog løftet og tillidsfuld. Kampen og dens Enkeltheder vare naturligvis for længere Tid Samtaleæmne blandt Officererne, og Kritiken var ofte ret skarp. Men erkjendtes det end almindeligt, at Høje og Lave i Reglen havde gjort deres Yderste, saa var dog Alle enige om, at Rist havde været uovertræffelig.

Ved Daggry brød Bataillon en op og naaede Kl. 1—2 Flensborg. Paa den lange Marche faldt der jævnl

stærke Byger, Forplejningen var i højeste Grad mangelfuld, saa det er forstaaeligt, at vi efter den foregaaende Dags Anstrængelser kom yderst trætte og udmattede dertil. Vi higede Alle efter at komme i Kvarter, men Manglen paa praktisk Erfaring gjorde, at der gik henved 2 Timer, inden vi stode ved vore Ønskers Maal. Bataillonen blev indkvarteret i Jørgensby, hvor der hovedsagelig boede meget dansksindede Skippere og Søfolk, det var til meget jævne, men gjæstfrie og elskværdige Folk, jeg kom, og efterat jeg havde faaet noget at spise, gik jeg strax i Seng. Jeg havde kun sovet ganske kort, da Konen kom styrtende ind til mig med Udraabet: »Herre Jesus, Preusserne ere i Gaden.« Naturligvis foer jeg op af Sengen, fik mit Tøj paa, og det Syn, der viste sig fra Vinduet, var unægtelig foruroligende. Dragoner med Sabel eller Pistol i Haanden jøge paa usadlede Heste og halvt paaklædte igjennem Gaderne, Trainkonstabler pidskede paa Hestene for at komme til Kanonerne og faae dem forspændte, overalt lød der Samlingssignaler, Infanterister løbe paa Kryds for at naae Allarmpladsen, paa Gaden laae bortkastede Tornystre, Feltflasker og andre Udrustningsgjenstande, og gjennem alt dette Virvar kjørte en Kanon med sine 6 Heste i Galop paa en af de store Vandposte, der stod paa Gaderne, og væltede den med et voldsomt Brag. Kaptajnen havde, inden vi gik i Kvarter, angivet Samlings-

pladsen for Kompagniet, og nogen Tid efterat jeg var kommen ned paa Gaden, marcherede det fuldtalligt og med Kaptajnen i Spidsen nordpaa. Efterhaanden kom der Orden i Krammet, og det viste sig snart, at det Hele saae værre ud, end det var. Det gjorde et beroligende Indtryk at see Bülow og Rye i Spidsen for deres Batailloner rykke sydpaa, det varslede om det Stof, de vare af. Vi erfarede senere, at Misforstaaelser ved Forposternes Udstilling havde foranlediget, at Dragonerne vare blevne overfaldne i deres Kantonnementer, men Faren for at Hæren skulde blive angreben i Flensborg, inden den havde faaet Tid til at ordne sig, afværgedes i hvert Tilfælde ved 2. Jægerkorps' heldtemodige og opoffrende Kamp ved Oversø.

Om Aftenen var 7. Bataillon samlet ved Bov, hvor den bivouakerede, men Kaptajn Dodt, der havde faaet Ordre til med sit Kompagni at eskortere en Del Trainvogne til Als, skiltes næste Morgen fra Bataillonens, der marcherede over Graasten, medens vi gik med Færgen ved Egersund. De foruroligende Efterretninger om Allarmeringen i Flensborg havde foranlediget Kommandanten paa Als til at afbryde Broen, saa at vi med stort Besvær maatte færges over til Sønderborg, hvor vi haabede at skulle blive. Stor var derfor Skuffelsen, da vi fik Ordre til at marchere 1½ Mil videre til Guderup og Egen, hvor vi ankom den 26. April om Morgenens

og endelig kunde hvile ud efter de store Anstrengelser, der vare forøgede ved det regnfulde Vejr.

Kort efter blev jeg forsat til 1. Kompagni, Premierløjtnant Rist, hvor der manglede en Officer som Pelotonfører. Skjøndt jeg ugjerne skiltes fra det Kompagni, som jeg alt var knyttet til, og hvor jeg havde al Grund til at føle mig tilfreds, var det dog med en vis Glæde, jeg gik til Rist, som jeg saae op til, og som Alle omtalte med Højagtelse. Premierløjtnant Rist modtog mig meget venligt og bad mig kun gjøre mit Bedste for at blive fortrolig med den praktiske Tjeneste, hvad jeg lovede af et oprigtigt Sind.

Johannes Fischer Rist var født 1811, altsaa nu 37 Aar. Han blev Kadet i sit 15. Aar, Sekondløjtnant i sit 20. og kom til Tjeneste ved Fyenske Inf. Rgmt. Ved Hærreduktionen 1842 forfremmedes han til Premierløjtnant og blev ansat ved 7. Bataillon. — Rist var af Middelhøjde og ikke videre kraftig bygget; han havde lidet regelmæssige Ansigtstræk, men kjønne Øjne og bar Fuldskjæg. Hans Holdning var ikke god, ligesom han lagde saare ringe Vægt paa ydre Fremtræden og Former. Han havde en fortræffelig Forstand, men var ikke videre belæst, og hans Interesser gik væsentlig i praktisk Retning. Han var Soldat med Liv og Sjæl og en glødende Patriot: for Fædrelandet var han altid rede til at vove Livet.

Af sine Kammerater var han agtet og afholdt, og de vidste, at han aldrig søgte at trænge sig frem paa deres Bekostning, at de altid kunde stole paa ham. De raillerede lidt over hans Maade at være paa og kaldte ham i Spøg »Soldat og Bonde« — efter et Ballet-divertissement, troer jeg. Til sine Undergivne stod han i det bedst mulige Forhold, og de fulgte ham med ubegrændset Tillid gennem Tykt og Tyndt. Vel var han streng. Ve den, der under en Fægtning trykkede sig, som sløsede under Forposttjenesten, eller som paa en anstrengende Marche sakkede af uden bydende Nødvendighed! De vidste, at Klingen laae let i hans Haand og ramte tungt — for 50 Aar siden havde man et andet Syn paa Sligt end nuomstunder. Men de følte, at han kun handlede saaledes for den gode Sags Skyld, og at de i deres Fører havde en faderlig Ven. Han stillede aldrig større Fordringer til dem, end Nødvendigheden krævede, og var utrættelig i at tænke paa og efter Evne sørge for deres Velvære. Han var i Besiddelse af en Humor, der i høj Grad faldt i Folkenes Smag. Jeg mindes saaledes, for at give et Exempel derpaa, at han en Dag, da vi marcherede paa en Landevej, og en Flok jydsk Stude, lokkede af Trommens Lyd — det skal jo være det beslægtede Kalveskind, der lokker — med Halerne i Vejret kom styrtende hen imod os, sagde: »Det er Jeres Landsmænd, der

komme for at hilse paa Jer; er der nogen af Jer, der har Slægtninge eller Venner iblandt dem, kan I gjerne træde ud.« — Han kunde tidt i pinlige eller alvorlige Situationer ved en spøgefuld Yttring løfte Stemningen. Han var i høj Grad afholdt, jeg kunde fristes til at sige elsket af Folkene, og de vare stolte over at høre til hans Kompagni.

Den første Kompagnieuxercits, i hvilken jeg deltog, skal jeg omtale med et Par Ord, fordi den i høj Grad karakteriserer Rist. Den Tids Excercerreglementer vare yderst formelle og tunge; men hos ham skulde enhver Bevægelse udføres i en Fart, han vilde ikke være bunden til at bevare Nummerordenen mellem de enkelte Led og kastede dem ind i hinanden, han vilde vænne Kompagniet til at fægte med bageste Geled foran og endelig hurtig samle det i Orden paa et opgivet Sted. At Rist altsaa var paa det rette Spor, er der i vore Dage Ingen, der tvivler om, men naturligvis vare hans Forsøg famlende og usikkre.

Kort efter Ankomsten til Als overtog Major Ernst Kommandoen over Bataillon. Majoren var en Hædersmand, begavet og kundskabsrig, opfyldt af en levende Interesse for sit Kald og ufortrøden i Ilden; men han savnede i en beklagelig Grad Evne til at tage sine Undergivne paa rette Maade, og Følgen heraf var Utilfredshed og Oppositionslyst.

Den 3. Maj havde den fjendtlige Hær overskredet den jydsk Grændse og stod nu saaledet spredt paa en stor Del af Halvøen. Efterat der var opført flere kraftig armerede Batterier langs Alssund, overførtes den 6. Maj et Kommando til Sundeved, hvor det understøttet af de faste Batterier trængte Fjenden saa langt bort fra Kysten, at Anlægget af 2 Brohoveder kunde paabegyndes. Naar disse vare fuldførte, og en Pontonbro over Alssund slaaet, vilde Hæren kunne rykke over og angribe Fjenden i Flanken.

Den 5. Maj detacheredes 1. Kompagni til Faaborg for at være behjælpelig med Indskibning af Materiel paa Transportflaaden; efter der i nogle Dage at have ført et rent Slaraffenliv, vendte vi tilbage til Als, hvor 7. Bataillon var iudkvarteret i Majbøl og Tandslet. Her befalede Rist pludselig en Dag »Hurtig Udrykning«. Efterat have overbevist sig om, at Alt var i Orden, Papirpatronerne vel bundtede, Fodtøjet helt, Brødposer og Feltflasker fyldte og dernæst rost Folkene for deres Paalidelighed, sagde han: »Nu skal I høre Nyt fra Jeres Hjemstavn.« I den Tid vare Aviser lidet udbredte, og de Efterretninger, vi havde fra Omverdenen, vare sparsomme; men Rist havde skaffet sig nogle Blade, der omtalte, hvorledes Fjenden havde udskrevet Penge, her røvet Heste, hist Proviand og mishandlet Folkene paa Gaarden, Alt naturligvis skildret paa en Maade,

der bar Præg af den Tids Forbittrelse. Under Oplæsningen vare Folkene blevne hede i Hovederne, og da Rist dernæst i faa, men varme og kraftige Ord mindede dem om, at Fjenden nu søgte at lemlæste vort Fædreland, men at vi skulde vise ham, at vi ikke saaledes vilde lade os træde paa Nakken, men havde Mod og Mands Hjerte i Brystet, bleve Folkene formelig hidsige, og de rolige Jyder gestikulerede heftigt, stødte Geværkolberne mod Jorden og raabte: »Ja! Ja! Lad os blot faae Tag i dem!« Jeg blev yderst bevæget ved denne Scene, men jeg overraskedes ved at se vor Underlæge, James Zachariæ, den senere Karantænelæge, hvem jeg den Gang nærmest opfattede som en lidt kritisk Natur, staae med Øjnene fulde af Taarer. Mange Aar efter yttrede han, at han sjælden havde følt sig saa grebet, som hin Dag.

Et Par Gange var 7. Bataillon ovre i Brohovederne. Den Skyttekjàde, der dækkede Arbejdsstyrken, vexlede da jævnlig Skud med Fjenden. Den 27. Maj ankom Tropper, der vare overførte fra Fyen, og Hæren, 17 Batailloner og 24 Kanoner, koncentreredes i Egnen omkring Sønderborg. Alle vare enige om, at en Fremrykning i Sundeved var forestaaende. — Denne Dag lykønskede vi Rist i Anledning af hans Udnævnelse til Kaptajn.

Den 28. Maj om Formiddagen stod 2. Brigade,

Oberst Hagemann, bestaaende af 6. og 7. Bataillon, 2. Jægerkorps og en Deling sjællandske Herregaards-skytter, samlet tæt Ø. for Sønderborg. Kl. 12 gik General Bülow's Brigade over Pontonbroen mod Dybbøl, medens General Schleppegrell's overførtes paa Færger og rykkede frem ad Flensborgvejen. Der udspandt sig strax en livlig Fægtning, som vi med Spænding iagttog. Saasnt der var vundet tilstrækkeligt Terrain, fulgte Oberst Ryes Brigade, og nu kom Turen til os. Opmarcherede i 3 Bataillonskolonner fulgte vi Stenderupvejen som Reserve for Bülow og Rye, der i en livlig Fægtning uafbrudt kastede Fjenden. Kl. 7 standsede Fremrykningen, idet Fjenden ved Nybøl Mølle havde indtaget en meget stærk Stilling og der samlet 16 Kanoner, mod hvilke Batteriet Jessen med 6 — senere med 8 — Kanoner maatte udholde en fortvivlet Kamp. Vi saae, hvorledes Fjendens Granater slog ned i Batteriet, hvorledes Folk og Heste faldt og en Forstilling sprang i Luften. Vi saae med Sorg, at det efter en Times heltemodig Kamp — efter Ordre — maatte trække sig ud af Ilden; men Batteriet Baggesen kjørte kort efter op paa et Sted, hvorfra det kunde enfilere hele den fjendtlige Stilling, der nu i største Skynding og med følelige Tab maatte forlades, og nu jublede vi af Glæde. Bataillon, der brændte af Begjærlighed efter at faae Andel i Hæderen for denne smukke Dag, ventede nu

at faae Ordre til Fremrykning; men Fjenden gik tilbage til Adsbøl, og Forfølgningen standsede ved Mørkets Frembrud; vi stode da mellem Stenderup og Nybøl Mølle. 2. Brigade indtog nu Forpoststilling saaledes, at 7. Bataillon dannede 4 Hovedposter med 1. Kompagni ved Sandbjerg. Havde vor Rolle end saaledes været temmelig passiv, var det dog i det Hele en overordentlig fornøjelig Dag, der styrkede Hærens Mod og Selvtillid.

Den 29. om Morgenen blev jeg med en større Rekognosceringspatrouille sendt frem mod de fjendtlige Forposter og vexlede nogle Skud med dem. Turen havde været temmelig lang og anstrengende, og da jeg var kommen indenfor vore Forposter, gjorde jeg derfor et lille Hvil efter at have afsendt fornøden Melding. Jeg sad og døsede paa en Dragkiste, da jeg blev vækket af en Herregaardsskytte, en høj, kraftig Skikkelse med et yderst indtagende og jovialt Ansigt, der med en Spølkum i Haanden spurgte mig, om jeg ikke troede, at en Kop varm Bouillon kunde smage godt paa Sengen. Det var den som Overintendant, men vel navnlig som vældig Nimrod i vide Kredse senere saa bekendte Christian Svendsen. Dette saaledes indledede Bekjendtskab fortsattes og udviklede sig til et Venskab, der vedvarede til hans Død.

En Del af Bataillonnen samledes mellem Sotterup

og Ragebøl. Da Fjenden rykkede frem for at iagttage vor Stilling, fremkaldte det mindre Fægtninger over hele Linien; af 7. Bataillon blev Sekondløjtnant H. Meincke saaret. Det var i det Hele en livlig Dag. Om Natten stod Bataillonnen paa Forpost over Nybøl Mølle og Lundsgaard.

Den 30. Maj blev der udført Rekognosceringer, navnlig mod Vest; 7. Bataillon rykkede saaledes fra Nybøl Mølle mod Adsbøl, men fik omtrent 1500 Alen derfra Ordre til at gjøre Holdt samt Paalæg om ikke at indvikle sig i nogen alvorlig Fægtning. I Adsbøl kunde vi see nogle fjendtlige Husarer, men om den forøvrigt var besat, var det umuligt at vide. For at komme ud af denne uklare og kjedelige Situation tilbød Rist at afsøge Byen, hvis han maatte laane Majorens Reservehest og medtage en 6—8 Dragoner, der vare tildelte Bataillonnen. Hestepasseren Pjedsted, der havde en slaaende Lighed med Frederik den VI. — om han end til Hest, med Tornyster paa Ryggen og en Madkurv paa Armen, langt fra tog sig saa statelig ud — maatte altsaa sidde af, Rist besteg Hesten og med Kaarden i Haanden, en Riffel over Nakken og efterfulgt af Dragonerne gik det nu rask fremad. Med Spænding fulgte vi Skaren, der snart skjultes af levende Hegn, snart atter blev synlig, paa det yderst vovelige Ridt; det var umuligt at vide, om den ikke vilde blive modtaget af en dødbringende

Ild. Der faldt imidlertid ingen Skud, men vi saae Husarerne, der vare vore Dragoner omtrent lige i Antal, rykke frem til Angreb. Vi saae Rist svinge Kaarden og ventede i Spænding Udfaldet af Sammenstødet, men til vor Sorg og Harme gjorde vore Dragoner omkring og jøge derfra, hvilket naturligvis tvang Rist til at følge efter. Ved Bataillonens Skyttekjæde standsede de endelig. Rist var rasende, han kaldte dem for en Bande gamle Kjærlinger, der istedetfor Sabel og Hjelm skulde have et Kisteskaft i Haanden og en Natpote paa Hovedet. Kraftig understøttet i sine Udtalelser af vore Folk, saae Dragonerne højst skamfulde og ulykkelige ud. Da tog en af dem, en forsoren Karl, bekendt ved Forposterne som Gale Gotfred, Ordet. Han erkjendte, at det var en Skandale, men han søgte Aarsagen dertil deri, at de ikke vare vante til at føres af saadan en Infanterist. Hvis han, Gotfred, maatte føre dem, saa skulde de, F... gale mig, hugge det Rak til Plukfisk. Rist smilede over hele Ansigtet og lovede, at hvis de vare flinke, vilde han give en Pot Brændevin. Altsaa: Fremad, fremad paany. Det gik som forrige Gang, kun med den Forskjel, at da Husarerne vilde hugge ind, istemte Dragonerne et Hurra, sporede Hestene som Besatte, og nu var det Husarerne, som snurrede rundt. Det var umuligt at indhente dem paa deres lette Heste, men vi saae Rist faae Riffelen af Nakken og

sende dem en Hilsen. Ved Kroen fik de den lovede Hjertestyrkning, men da Rist efter Majorens Mening dvælede der for længe — aabenbart i Haab om at faae Fingre i Husarerne — blev Adjutanten, nuværende Generalløjtnant Nickolin, sendt derud med Ordre til strax at vende tilbage. Der kunde nu meldes, at Adsbøl var ubesat.

Noget derefter bemærkede vi en fjendtlig Styrke V. for Adsbøl; vi kunde ikke blive kloge paa, hvad det var, og de daarlige Kikkerter, vi dengang havde, klarede ikke Tvivlen. Vi kom dog til det Resultat, at det var Rytteri, medens enkelte af Folkene mente, at det var Artilleri, og en af dem udbrød: »Se der løber en Tollerist med sin Sætter.« Kort efter kom Majoren med sine Ledsagere hen til os. Efterat være sat ind i Situationen erklærede han det for Rytteri, hvormed altsaa al yderligere Diskussion om den Sag ophørte. Umiddelbart derefter susede en Granat saa tæt forbi Majoren, at den næsten berørte hans ene Epaulet, og den efterfulgtes hurtigt af en Kammerat. Alle Hestene fore som rasende afsted, en Dragon gik bagover med sin, Pjested tabte sin Madkurv, og vi forsvandt som Gjørdesmutter. Der faldt nogle flere Skud fra det brunsvigske Bateria uden dog at anrette nogen Ulykke. Efter Ordre forblev Bataillonnen i sin Stilling og blev senere trukken tilbage til Dybbøl.

Den 31. Maj havde 4. Kompagni, Dodt, sammen med Korvetten Najaden en ubetydelig Fægtning ved Egersund, og den 2. Juni blev vor Brigade afløst og forlagt til Als, denne dejlige Ø, hvor man følte sig saa vel hos de dansksindede og venlige Beboere.

Under Paaskud af at fejre Kongen af Hannovers Fødselsdag den 5. Juni ved en Parade, var en betydelig fjendtlig Styrke samlet i Sundeved. Vore Forposter og fremskudte Afdelinger bleve kastede, men først Kl. 1—2 var det af Fjendens Dispositioner indlysende, at det var hans Hensigt at tage den den 28. Maj tabte Stilling tilbage. Vor Brigade blev allarmed, men var først Kl. 7 om Aftenen samlet ved Sønderborg, og den afgjørende Kamp var da forbi. Da vi saaledes ikke kom til at deltage i Slaget, skal jeg ikke omtale dette, men kun minde om, at Fjenden trods sin overlegne Styrke blev slaaet tilbage med følelige Tab, og at det var en Dag, som den danske Hær kan mindes med Stolthed.

Da Brigaden var kommen over i Sundeved, blev 7. Bataillon tilligemed flere andre Afdelinger dirigerede mod Sottrup, hvor en anseelig fjendtlig Styrke, der var i stor Uorden og i høj Grad udmattet, endnu befandt sig. Det var imidlertid blevet mørkt, og i Nærheden af Byen blev der skudt paa Bataillonon, hvis Blænkere begyndte at besvare Ilden. Vor Fremrykning blev nu

standset, idet det viste sig, at det var 2. Reserve-Bataillon, der i Mørket var stødt paa os. Noget efter faldt der Kanon- og Geværskud fra Sottrup, og Fjenden forlod den i største Hast. Vi erfarede senere, at det var et Bajonetangreb, der var tilsigtet, og det var i Sandhed Skade, at det mislykkedes; thi med den Kamplyst, der var tilstede, vilde der sikkert have været naaet et smukt Resultat. Hvis Alle vare gjorde bekendte med Hensigten, og al utidig Skydning strengt forbudt, vilde Udfaldet maaske være blevet et andet. Men Erfaring lærer, at Nattefægtninger hyppigst mislykkes. Først ud paa Natten fik vi indtaget en Forpoststilling ved Stenderup og Ragebøl, men den blev hen ad Morgenstunden trukken tilbage til Dybbøl—Alssund; Dybbølhøjderne vare forholdsvis lette at forsvare, og en Fremrykning kunde altid iværksættes derfra.

Jylland var i Slutningen af Maj bleven rømmet af Fjenden, og i Nordslesvig havde der fundet mindre Fægtninger Sted med den danske Styrke, der var fulgt efter. Da Dybbølkampen var forbi, blev en stor Del af Tropperne fra Als ført derover, og der forefaldt flere Sammenstød af mindre Betydning, men i Hovedsagen var indeværende Aars Felttog afsluttet med denne. 7. Bataillon blev paa Als, gjorde Strandvagt, havde Forposttjeneste med tilhørende Patrouillefægtninger og afgav Besætning til Brohovederne. Her fandt en Dag

en ret pudsig Scene Sted. Bataillonens Fanebærer, Kommandersergent og Gymnastiklærer Madsen, stod ikke paa nogen god Fod med Majoren, og han lagde ikke Skjul paa sine Følelser, thi: »Jeg har mine 3 Snore og Knap, mine 2 Snore paa Ærmet og mine 16 Aar paa Brystet; et Sølvkors ved Siden vilde gjøre sig, det forstaaer sig; men det vanker der nu nix af« . . . »Et Hul til at putte mig i er vanskeligt at finde, og her, hvor vi maa rakke afsted fra Morgen til Aften og Natten med, er der ingen Tid til at lade mig sidde i det.« Da han saaledes ikke mente at have noget at haabe eller at frygte, gjorde han ingen Røverkule af sit Hjerte. En Dag, da vi havde Vagt i det nordre Brohoved, kom Majoren hen til den stejle Skrænt, der førte ned til Forstranden, og da han her bemærkede Madsen, sagde han: »Kommandersergent Madsen, vil De bringe mig noget Brænde op.« Madsen, der denne Dag maa have været i særligt Krigshumør, svarede: »Ja, jeg er jo rigtignok Fanebærer, men Brændebærer er jeg da ikke bleven endnu.« Efter en kort Pavse lød der et skarpt: »Kommandersergent Madsen, vil De øjeblikkelig komme herop.« Medens Madsen betænksomt begav sig op ad en Trappe, ilede vi Andre ad forskellige Veje op i Skandsen og placerede os — tilsyneladende fuldt optagne af Et og Andet — saaledes, at vi kunde høre, hvad der foregik i den Fletværkshytte, hvor

Synderen maatte ind. Enkelte vare endog saa heldige at de kunde see derind.

Uvejret begyndte: ... »Uhørt Uforskommethed ... Skammer De Dem ikke ... I Deres Stilling ... Men vogt Dem ...« Madsen stod rank som en Gran, venstre Haands Pegefinger ned ad Buxesømmen, højre Haands strakte Fingre ved Kasketskyggen, Albuen i Højde med Skulderen og vel tilbagetrukket. Han mælede ikke et Ord; havde han ikke nogle Gange taget højre Haand ned og venstre op, omtrent som naar der ved »Forberedende Øvelser« kommanderes »Skift«, kunde man have antaget ham for en Statue. Snart stillede Stormen af, snart tog den fat med fornyet Kraft, men tilsidst døde den hen. Vi hørte da Madsen yttre, at han havde følt sig dybt krænkert, men nu ... bad han Majoren om Undskyldning. ... Tog tilørde Hr. Madsen: »Majoren vilde vel ikke være saa god at laane mig 5 Rdl. til næste Lønningsdag, for at jeg kunde faae mine Støvler forsaalede.« — Her fraveg han et Øjeblik den reglementerede Stilling og løftede med Haanden den ene Fod op, og det viste sig, at Saalerne virkelig vare i en yderst defekt Tilstand. — Paany rasede Stormen ... »I et saadant Øjeblik ... En saadan Anmodning.« ... »Ja! Hr. Majoren maa undskyldte, Øjeblikket er maaske ikke heldig valgt; men naar man idelig faaer Brev om, at Kone og Børn mangle det Nødvendige, og man selv

maa slæbe rundt med Fanen paa Landevejene den ene Dag efter den anden, saa er man ikke saa delikat i sine Følelser.« Efterdønningen lagde sig, Majorens gode Hjerte løb af med ham, og Madsen fik de 5 Rdl. — At Madsen for gode Ord og Betaling fik sine Støvle-saaler fornyede hos Kompagniskomageren og derved forhaabentlig har følt sig lettet i sin byrdefulde Gjerning, er sikkert; derimod er det tvivlsomt, om Restbeløbet af Laanet blev anvendt til absolute Livsfornödenheder. Madsen forskaffede os i det Hele mangen hjertelig Latter. En Dag, da han var kommen op at skjændes med en ung Frivillig, udbrød han: »Saadan en Frivillig! Det er naturligvis Deres Fader, som har sendt Dem herover for at see at faae Dem slaaet ihjel.« — Vi morede os over Rist's Holdning ved lignende Lejligheder, thi da Madsen stod i Forplejning ved hans Kompagni, mente han at burde paatale hans Adfærd, hvad han ogsaa gjorde i meget djærve Udtryk; men hans humoriske Sans gjorde, at det ikke rigtig kom fra Hjertet, hvad Madsen — den dybe Menneskekjender — fuldt ud følte. Madsens militære Dage vare forøvrigt snart forbi; om Efteraaret, da han besaae en Dampmaskine, gled han i noget Olie, Stempelstangen slog det ene Laar over, og han blev kasseret. Han levede senere som en bekjendt Gymnastiklærer i Kjøbenhavn, hvor jeg af og til talte med ham og opfriskede gamle Minder.

Efter den til sine Tider ret anstrengende Forpost-tjeneste hvilede vi ud paa Als i stedse vekslede Kantonnementer. Naar Forholdene tillode det, toge vi ind til Sønderborg, hvor vi i Hotel Reimuth nøde Livet ved et vel besat Bord mellem glade Kammerater til Afvexling med den daglige Naturalforplejning, tillavet af vore Oppassere med langt fra fuldendt Kunst, eller den landlige Kost hos Bønderne.

En Aften sad her nogle Officerer og ventede paa en Bataillonskammerat, Sklt. i Res. P., der var bekendt for sit Vid og muntre Lune. Til deres Overraskelse udeblev han, men Grunden dertil opklaredes noget senere. Han førte en Patrouille, der hver Aften udsendtes for at paasee, at Beværtningssteder vare rømmede og lukkede. Da han ved denne Lejlighed var i en stærk løftet Stemning, blev han greben af en saadan Tjenestiver, at han skaanselsløst arresterede Alle, som han traf der. Da Skaren, der efterhanden var bleven stor, med ham i Spidsen gik op ad Gaden, mødte den en Vægter, der sang sit: »Hov Vægter, Klokken . . .« Løjtnanten sagde, at han skulde holde Mund og ikke forstyrre Nattefreden, men Vægteren erklærede, at han sang i Embedsmedfør og ingenlunde for sin Fornøjelse. Løjtnanten sagde, at han ikke vilde høre Vrøvl, at det var Krigstid, og at han i Kraft af sin Myndighed erklærede ham for Arrestant. Jublende greb Skaren Vægteren

og videre gik det. Nu vilde Skjæbnen, at Toget mødte Politimesteren, der med den yderste Energi, men for-gjæves, søgte at befrie ham. Paa dette Tidspunkt ind-træder der desværre en Uoverensstemmelse i de histo-riske Beretninger. Nogle paastaae, at ogsaa Politimesteren blev anholdt, hvad dog andre bestemt benægte, men vist er det, at han var tilstede, da Skaren ankom til Pladskommandanten, Waitzmann. Da denne havde over-seet Situationen, bleve Alle dimitterede med Udtagelse af Løjtnant P., der blev stukken i Hullet. — Det var saaledes med lovligt Forfald, at han udeblev fra sine Kammeraters Kreds.

En Dag, da jeg besøgte to Venner, Mac Dougall og Rohde, der vare Kadetunderofficerer og laae med deres Kanonbaade i Kjærvig, overraskedes jeg ved at see kgl. Skuespiller Holst i Søofficersuniform. Jeg havde beundret ham i mange Roller, men at jeg skulde faae ham at see i denne, faldt mig ikke ind, da jeg ikke vidste, at han oprindelig havde været Sømand.

Tilstrømningen af Frivillige var betydelig, og man stødte idelig paa bekjendte Ansigter eller Navne; det store Flertal var gaaet med af oprigtig Varme for Sagen, men naturligvis var der ogsaa tvivlsomme Existenser fra Nær og Fjern. Til denne Kategori bør dog ikke regnes Tivolis Harlekin fra Fyrrerne, Luin, der stod som Frivillig i 7. Bataillon. Han havde oprindelig været

Linedanser, men da han havde brækket Næsen, maatte han ophøre hermed. Bag Harlekinmasken skjulte han denne Skavank og gjorde nu med sin smukke Figur og gratiøse Bevægelser megen Lykke. Han var et godmodigt og tjenstvilligt Menneske, der var velseet af Kammerater og Foresatte. En fuldblods Eventyrer var derimod en Frivillig, Petersen, der blandt andet havde gjort sig bekendt ved en Fest, som han havde arrangeret i Sønderborg til Fordel for de Faldnes Efterladte, og hvor han selv optraadte. Jeg havde seet ham før Krigens Udbrud, og gennem Bekjendte, der kom i stadig Berøring med ham, lærte jeg Hovedtrækkene af hans ejendommelige Livsskjæbne. P. var Søn af velstillede Forældre; men skjøndt han havde fortræffelige Anlæg i flere Retninger, kom han ikke i Vej. I en ung Alder drog han til Udlandet, forsøgte sig i flere Stillinger, lod sig hverve som Soldat i Østerrig, deserterede, skal have været ved et Kunstberiderselskab, traadte ind i den franske Fremmedlegion, deserterede og sluttede sig til et Tyrolerselskab, der før Krigen optraadte i Kjøbenhavn. Han hed nu Joseph Peterli fra Zillerthal. At han var en Tyroler, var der ingen Grund til at tvivle om. Han havde saaledes altid sine Hænder i det brede, rigt broderede Bælte, hans Hat, der var prydet med Gemsehaar og Urhanefjeder, tog han ikke af som sædvanlige Mennesker, men ved at gribe i den bageste

Del af Skyggen, han drak mere Øl, end Nogen hidtil havde set ved Øresunds Bredder og vexlede endelig ømme Øjekast med Altistinden, hvis store Fødder, tykke Kinder og Ben stemplede hende som et ægte Tyrolerbarn. Peterli jodlede fortræffeligt, men hans Glandsnummer var »Andreas Hofers Tod«. Naar han med sin kraftige og velklingende Bas sang den, og en Kunstfælle saa i det historiske Moment afskjød en Pistol, gik der en stille Gysen gjennem Publikum. Hans begejstrede Tilhørere erklærede, at med en saadan dyb og inderlig Følelse kunde kun en Landsmand, der var greben af hin rystende Begivenhed, synge, og naar det bragende Bifald dernæst brød løs, takkede han med en Mine, der røbede Kunstnerens Selvfølelse, parret med en varm Anerkjendelse af Tilhørernes gode Smag.

Herr Peterli var saaledes nu bedre stillet, end han rimeligvis nogensinde havde været, men da Krigen stod for Døren, blev han greben af sin urolige Aand og Tørst efter øjeblikkelig Vinding. Som gammel Soldat lykkedes det ham at blive antaget som Stillingsmand, og han opgav saaledes sin lysende Kustnerbane. Men da skete det Mærkværdige: »Aanden fra 48« kom over ham, han indbetalte sine Stillingspenge til Krigsministeriet og var nu Frivillig Petersen, der kunde drømme om en glimrende Fremtid. Han fandt den dog ikke, han forsvandt kort efter Vaabenstilstandens Afslutning

uden at efterlade Spor og er sikkert snart efter gaaet tilhunds.

Den 26. August blev der i Malmø sluttet Vaabenstilstand, Forposterne inddroges kort efter og Bataillon blev forlagt i spredte Kantonnements for at udhvile sig. Den 13. September holdt Kongen paa Kettingmark ved Augustenborg Revue over Tropperne paa Als, og Bevidstheden om, at Felttoget var ført lykkeligt til Ende trods Fjendens store Overmagt, havde fremkaldt en Stemning, der gjorde det til en overordentlig smuk Fest. Ved denne Lejlighed blev Rist Ridder, hvad der i høj Grad glædede det store Flertal af hans Kammerater, saameget mere som det var en særlig Udmærkelse. Endnu 2 Aar senere i Slaget ved Isted vare mange ældre Kaptajner ikke dekorerede.

Midt i September blev Bataillon overført til Fyen og indkvarteret i Assens-Egnen. Jeg kom til en Begyndelse til at boe hos Pastor Storch til Kjøng og Gummerup; det var en højst elskværdig Familie, hvor vi formelig bleve forkjælede. Senere kom jeg til en stor Gaard hos en paa hele Fyen bekjendt Bonde, Per Landmaaler, saaledes kaldet, fordi han i en fremrykket Alder havde taget Landmaalerexamen. Han var meget gjæstfri og tog sig faderligt af mig. En Dag fortalte han, at han var indbudt til Bryllupsfest hos en rig Gaardmand, og spurgte mig, om jeg vilde med, hvad jeg naturligvis

gjerne vilde. Da jeg erfarede, at de Indbudte sendte Fødevarer (Førsel) til Brudens Hjem, spurgte jeg, hvorledes jeg havde at forholde mig i saa Henseende, og han svarede da, at jeg maatte give Penge, men hvor mange, maatte jeg selv om. Han kunde kun sige, at hans Røgter gav 1 Rdl. Jeg besluttede da — maaske ikke uden en vis Selvoervurdering — at give 4. Det store Bryllup med dets mange ejendommelige Skikke var for mig noget saa Nyt og Uvant, at det i høj Grad interesserede mig. Jeg skal ikke forsøge paa at give en Skildring af selve Festen, men kun fremdrage nogle Minder. Per Landmaaler betroede mig, at man havde havt svære Vanskeligheder ved at faae min Person passet ind i det strengt foreskrevne Ceremoniel, men sluttelig bestemte man sig til at placere mig ved Siden af Præsten skraas over for Brudeparret, et Par kjønne unge Mennesker. Bordet bugnede af Mad, der var fortræffelig tillavet af Kogekoner fra Odense, men Drikkevarerne stode ikke paa Højde dermed, idet de foruden Hvidtøl (bayersk kjendte man dengang ikke) bestode af Brændevin, der i store Glas gik fra Haand til Haand, og af saakaldet gl. fransk Vin, der lugtede stærkt af Svovl. Under Maaltidet talte en gammel Bonde tværs over Bordet til mig. Efter gjentagne »Hvadbehager?« gik det til min Forbavselse op for mig, at det var Fransk, han talte. Han havde været med det danske

Troppekorps i Nordfrankrig fra 1815—18, kunde mange Sætninger og huskede Benævnelserne paa en Mængde Gjenstande, men hans Accent var ikke dadelfri. Senere talte jeg længe med ham og havde megen Fornøjelse af hans Skildringer af mange Forhold. For at undgaa mulige Misforstaaelser skal jeg udtrykkelig bemærke, at Samtalen nu førtes paa vort Modersmaal. Efter Bordet blev der dandset, spillet Trekort og drukket Punch i Mængde. Da Per Landmaaler sagde, at det var bedst, jeg holdt op med at dandse, for nu var der spændt for, tilføjede han, at naar jeg sagde Godnat, skulde jeg give Bruden Pengene. Da jeg altsaa takkede for den behagelige Dag, jeg havde tilbragt her, trykkede jeg diskret Pengene i hendes Haand. Men da hun saae de to blanke Specier, tørrede hun — der var meget echaufferet af den livlige Dands — sig med Bagsiden af Haanden om Munden og gav mig et rigtigt Smækkys, medens Brudgommen gav mig et i enhver Henseende varmt Haandtryk.

I November marcherede Bataillon en til Aarhus, hvor Staben og 2 Kompagnier — deraf Rist's — bleve indkvarterede, medens de 2 andre kom til Skanderborg. Hos saavel Myndigheder som Private mødte vi en høj Grad af Hjertelighed og Gjæstfrihed og tilbragte sammen med Aarhus' gamle Garnison, 3. Dragonregiment, en overordentlig fornøjelig Juletid.

1849

I Januar blev jeg beordret til Kjøbenhavn for at gennemgaa en Exercerskole, hvad jeg ikke havde faaet Tid til inden Krigens Udbrud. Da Rist forinden min Afrejse havde betroet mig, at han havde udvirket Løfte om at blive forsat, betænkte jeg mig ikke paa senere at bytte Plads med Sekondløjtnant i 2. Reserve-Bataillon, Baron Adeler, der ønskede at komme til Aarhus, om jeg end med tungt Hjerte skiltes fra mine hidtilværende Kammerater, blandt hvilke jeg særlig havde sluttet mig til Constantin Lorentzen, der døde i 1896 som Oberstløjtnant. Da Rists og mine Veje saaledes skiltes og først atter stødte sammen efter Feltogets Slutning, skal jeg kun i al Korthed tale om 1849.

Rist kom til 1. Bataillon og fik som den yngste Kaptajn Depotkompagniet. I Begyndelsen af Sommeren opnaaede han imidlertid Tilladelse til at gaae til Jylland med det, og her benyttedes det som et Slags flyvende Kommando, hvad der ret var en Virksomhed efter Rists

Hjerte. Sammen med Ritmester N. Brock, der var en beslægtet Sjæl, foretog han den 8.—9. Juli det dristige, vel gjennemtænkte og heldige Overfald ved Nørre-Snede, hvor en 60 churhessiske Officerer og Husarer tilligemed en Mængde Heste bleve tagne, den 2. Juli afviste han ved Kongebro over Gudena a et Kommando, der vilde udskrive Kontributioner i Viborg, og overfaldt den 15. Juli ved Fuldbro — mellem Skanderborg og Mos Sø — de fjendtlige Forposter og tog 1 Officer og 11 Mand Infanteri tilfange.

Jeg kom altsaa til 2. Reserve-Bataillon. Ifølge Hærløven af 1842 skulde der af de 22 Linie-Batailloner og Jægerkorps dannes 11 Reserveafdelinger. Mandskabet til disse var i nogenlunde tilstrækkeligt Antal tilstede i 6., 7. og 8. Aargang, men dermed var ogsaa Herligheden ude; thi da der ikke fandtes den svageste Antydning af Kadrer eller Depoter, og man ved Krigens Udbrud saa at sige ikke kjendte Reserveofficerer, maatte alle Officerer og Underofficerer tages fra Linieafdelingerne. Men at tage en Mængde Befalingsmænd bort fra disse i det Øjeblik, hvor det Tilvante skulde staae sin Prøve, var højst betænkeligt. Krigsminister Tscherning, som man sikkert ikke kan beskyldes for militær Fordomsfuldhed, vovede heller ikke at gjøre dette Skridt. Han lod Linieafdelingerne forblive saa at sige uberørte, hvad der — som tidligere omtalt — bevirkede, at de fægtede

med et fortrinligt Sammenhold, kort sagt vare, hvad Franskmændene kalde »une troupe«. Reserveafdelingerne bleve forsynede med Befalingsmænd, som det bedst lod sig gjøre. En Major blev Bataillonskommandør. Kompagnierne bleve førte af Officerer, der vare afskedigede ved Reduktionen 1842, af Officerer fra de borgerlige Korps samt af enkelte Linieofficerer, der tilfældig vare disponible. Kompagniofficerne bestode gjennemgaaende af Kadetter, som man havde udnævnt til Officer, inden det afsluttende praktiske Kursus var tilendebragt, af Frivillige, som man i en Haandevending havde gjort bekjendt med Excerreglementets Begyndelsesgrunde, samt af Underofficerer, der vare forfremmede og som hyppigt kun vare Excermestre. Linieunderofficerer fandtes næsten ikke, og deres Pladser vare besatte med Frivillige. Som et betegnende Exempel i saa Henseende kan — blandt mange andre — anføres, at et Kompagni af 2. Reserve-Bataillon i 1848 rykkede ud med cand. jur., senere Vicegouvernør i Vestindien, nu Kammerherre van Brackle*) som Kommandersergent, en Virksomhed der sikkert har ligget ham noget fjern, og som Chef havde Kaptajn i Kongens Livkorps (Studenterk.), senere Amtsforsvalter i Svendborg, Baron Schaffalitzsky, der neppe kunde vejlede ham synderligt paa dette Omraade. Af de troblevne 16 Linieafdelinger dannedes der kun 7

*) Død i Jan. 1900.

— istedetfor 8 -- Reserveafdelinger, og de mødte først omtrent 2 Maaneder efter Krigens Udbrud paa Krigsskuepladsen; her holdtes de saavidt muligt tilbage, og naar de kom i Ilden, vare de trods den fortrinlige Aand, hvoraf de vare besjælede — som oftest lidet heldige.

Under den lange Vaabenstilstand — September 48 til Marts 49 — arbejdedes der imidlertid med den største Iver for at afhjælpe tilstedeværende Mangler. Udrustningen forbedredes, og der blev udleveret en Del Taprifler. En Mængde Rekrutter uddannedes, Reserve-Officerer og Underofficerer uddannedes paa Befalings-skolen, og det forhaandenværende Materiale sigtedes. Mange svenske og norske Officerer toge Tjeneste, og endelig blev en Mængde Linieofficerer forsatte. Det blev saaledes muligt ikke alene at oprette samtlige Reserve-Afdelinger, men tillige Forstærknings-Afdelinger. At Linien ved disse tabte det faste Sammenhold og ikke længer var, hvad den havde været, er indlysende; men til Gjengjæld vandt de nye Afdelinger meget, og den indvundne Krigserfaring dækkede over mange Svagheder; det var saaledes sikkert den rigtige Vej, man gik. 3. Reserve-Jægerkorps' Forhold illustrerer slaaende den skete Forandring. Ved Hoptrup havde det i 48 en højst uheldig Affaire, men fægtede glimrende ved Ullerup 6. April 49. Efter Kampen takkede General Bülow Korpset for dets fortrinlige Holdning og tilføjede saa

paa sin ejendommelige djærve Maade: »Man har spottet Jer og kaldt Jer Hoptrup-Jægerne, men fra nu af skulle I hedde Ullerup-Jægerne«, hvad der for dem blev et Hædersnavn, som de ærligt hævdede i de senere Kampe.

2. Reserve-Bataillon kommanderedes af Oberstløjtnant Schow, der i en lang Række af Aar havde været Adjutant, Kaptajnvagtmester og Pladsmajor og derfor i høj Grad savnede Kjendskab til den praktiske Tjeneste. Men han havde udmærkede Evner og forstod med forbavsende Snildhed at klare sig i de vanskeligste Situationer*). Han var meget afholdt af sine Undergivne og støttedes af disse ved enhver Lejlighed.

*) Man har mange Anekdoter om S.s Evne til at snoe sig; her en af dem.

S. var Regimentsadjutant. Naar Obersten var i godt Lune, var han ikke vanskelig at komme tilrette med, men da Gnavenhed var den normale Tilstand, og han i den afslog enhver Anmodning om en eller anden Begunstigelse, gjaldt det altsaa om at faae ham i godt Humør.

Nu havde han efter sin Bedstefader arvet et Uhr, som han ansaae for uovertræffeligt, og Erfaring havde lært, at naar dette kunde godtgjøres, blev han glad i Hu.

Onsdag og Lørdag blev ved Tolvtiden et Flag sænket paa Rundetaarn, hvor der tidligere var astronomisk Observatorium. Naar nu Parolen i Gothersgades Exercerhus var forbi, og Vejret en af disse Dage var godt, foreslog S. Obersten at lægge Vejen hjem igjennem Kongens Have, hvad han altid var villig til. Ligesom tilfældig kom S. saa i Tanker om, at det netop var Onsdag, og at Obersten altsaa kunde faa sit Uhr stillet; han mente, at dette aldeles ikke behøvedes, men han kunde jo gjerne gjøre det. Han tog saa sit Uhr op og sagde til S., at han ikke saa godt og bad ham derfor om

Bataillonen havde meget dygtige Kompagnichefer, der dog flere Gange vexlede. Kompagniofficererne vare unge Løjtnanter af Linien, Reserveofficerer og nogle forfremmede Underofficerer. Som betegnende for Forholdene skal jeg anføre, at jeg — 20 Aar gammel — var den ældste i Aldersorden.

For at dække lidt over denne Skrøbelighed fik vi »Gamle« Premierløjtnants Karakter, og efter Slaget ved Fredericia den 6. Juli bleve vi virkelige Premierløjtnanter, det vil sige, vi vare komne op i den øverste Halvdel af Løjtnantsklassen, saa stærk havde Afgangen været. Vi anede ikke den Gang, at vi — mine Samtidige — først skulde naae at blive Kaptajner af 2. Klasse (5. Kpt.) i 1862—63, og at vi, hvis Krigen 1864 ikke var udbrudt, først vilde være blevne Kompagnichefer i 1867—68.

Underofficererne vare gjennemgaaende flinke og paa-lidelige, om end lidet erfarne. Mandskabet, Sjællændere,

at passe paa, naar Flaget faldt. S. saae saa ned paa Uhret, og naar dette nøjagtigt viste Tolv, sagde han: Nu faldt Flaget. Obersten udbredte sig saa over, hvor højt dette Uhr stod over det Jux, der nutildags blev lavet. Efter en passende Pavse fortalte S. saa, at Løjtnant N. N. havde faaet Indbydelse til at tilbringe 2 Maaneder paa Landet hos en Slægtning, hvad der ogsaa i økonomisk Henseende vilde være en Fordel for ham, og S. udbad sig derfor Tilladelse til at lægge et godt Ord ind hos Herr Obersten. Denne sagde saa: Ja, lad ham bare rejse, de unge Springfyre have godt af at lufte sig, og kan han spare lidt til sin Skrædder, er det jo godt, lad ham bare komme til mig imorgen. — Løjtnanten fik sin Orlov, Skrædderen forhaabentlig et godt Afdrag.

var godt og i en kraftig Alder. Den i Bataillonen herskende Tone og Aand var fortrinlig.

Adjutant ved Bataillonen var en i sin Tid meget omtalt Personlighed, Ivar Bille. I Slutningen af Trediveerne stod der i Korsaren Noget som: »Examination paa Landkadetakademiet.« Læreren: »Hvormed lader man en Kanon?« Kadetten: »Med Krudt og Kugle.« Læreren: »En Kanon lades med Forsigtighed« o. s. v. o. s. v. Artiklen gjorde overordentlig Opsigt (det var den Gang!), og da det viste sig, at Bille, der var i øverste Klasse, havde nedskrevet en Række lignende Vittigheder paa sin Tegnemappe, blev han afskediget, ligesom der i det Hele blev taget yderst haardt paa Sagen. Da Bille var et begavet og dygtigt Menneske, vilde Myndighederne gjerne hjælpe ham frem paa anden Maade, og da han ønskede at komme i østerrigsk Tjeneste, fik han Tilladelse til at gennemgaae en Kavaleriskole og blev Korporal i 2. Dragon-Regiment. Men fra Østerrig kom der det Svar, at man ikke ønskede at tage i sin Tjeneste et Menneske, der var vel bekendt for »demagogische Umtriebe«. I 1848 gik han med som Frivillig, blev Reserveofficer og efter Krigen Vigilanzinspektør ved det holstenske Grænsetoldvæsen, efter Krigen 1864 kom han i en lignende Stilling til Ribe og døde 1883.

Af de unge Officerer skal jeg her kun nævne Sekondløjtnant Eckardt, den senere saa bekendte Etats-

raad E. til Ørumgaard, der døde i Vinteren 1898—99. I Forsommeren 1849 fik han Tyfus, var Døden nær og maatte efter et langvarigt Sygeleje hjemsendes; han var en elskværdig Kammerat, som vi med Beklagelse saae forlade os.

Medens Officererne hidtil havde udtaget en Mand af Geledet til Oppasser, skete det nu, efter at der var indført almindelig Værnepligt, i saa Henseende en Forandring, idet der tildeltes os Militærarbejdere i denne Egenskab. Den jeg fik, Carl Andersen (Bleghus), blev under alle skiftende Forhold min trofaste Ledsager i 2 Aar. Det var en lille tætbygget Karl, 22 Aar gammel, med brune Øjne og sort Haar. Han var af fattig Familie fra Roskildeegnen og ernærede sig som Træskomager; han var et ualmindeligt opvakt og paalideligt Menneske, som jeg kom til at sætte megen Pris paa.

Sidst i Marts overførtes Bataillonen fra Kjøbenhavn til Als, hvor den forblev under hele Felttoget. Jeg var ansat hos Kaptajn Nissen, en forstandig og flink Mand, der senere kom til at fungere som Major. Bataillonen deltog, dog kun i ringe Grad, i Fægtningerne i Sundeved i April og Juni og havde forøvrigt en anstrængende Forposttjeneste; det var i Jylland, at dette Aars heftige Kampe forefaldt.

I August vare vi paa Als sammen med de svensk-norske Tropper, der under Vaabenstilstanden skulde

besætte Nordslesvig. I Sønderborg gjorde vi en Fest for Officererne, drak mangen velment Brorskål med dem og delte levende deres Ønske om, at de maatte komme til at tage aktiv Del i Krigen.

I Oktober, altsaa efter Felttogets Slutning, erfarede jeg en Dag til min Overraskelse; at Rist var bleven ansat i et ledigt Kaptajnsnummer ved Bataillon. I det stille Haab at kunne komme til ham, gjorde jeg mig strax et Ærinde op til Oberstløjtnanten. Han fortalte mig, at han var meget glad over at Rist, som han vidste var en udmærket Mand, var bleven ansat ved Bataillon og yttrede, at han, der netop havde meldt sig til Tjeneste, havde udtalt Ønsket om at faae mig, som han kjendte fra tidligere Tid, til sit Kompagni, hvad der i høj Grad glædede mig. Saaledes kom da Rist og jeg atter til at staae Last og Brast sammen.

Da der i Resten af Aaret ikke forefaldt særlig nævneværdige Begivenheder, skal jeg ikke omtale disse.

1850

EFTER en Orlov vendte jeg i Marts fra Kjøbenhavn tilbage til Als og blev indkvarteret i Elstrup Vandmølle og Kro, $\frac{3}{4}$ Mil N. for Augustenborg. Rist boede ikke langt derfra hos Proprietær Knudsen paa Lysholm, en meget dansksindet og gjæstfri Mand. Rist, der var gift og havde 3 Smaapiger, havde sin Hustru, med hvem han førte et overordentlig kjærligt og lykkeligt Samliv, hos sig en Del af Vinteren. Jeg besøgte dem jævnligt og, som naturligt var, talte vi hyppigt om, hvorvidt Fremtiden bar Krig eller Fred i sit Skjød. At Fru Rist haabede paa Fred, er en Selvfølge, men det vil maaske forundre, at han i saa Henseende delte hendes Ønske. Sagen er, at Rist vel var en yderst ærekjær Mand, men paa ingen Maade ærgjerrig, endsige nogen Stræber. Naar han var saa tapper og saa idelig higede efter Lejlighed til Kamp, saa var hans Bevæggrund dertil en levende Pligtfølelse og en glødende Fædrelandskjærlighed.

Om Foraaret forefaldt der en Begivenhed, der i høj Grad karakteriserede Rist. Under min Fraværelse vare Ruderne en mørk Vinteraften blevne slaaede ud hos en ung Officer, der havde jaget nogle drukne Soldater ud af Elstrup Kro. Han foer ud efter dem, fik fat i en Hue, og med denne som Holdepunkt lykkedes det Auditøren at godtgjøre, at en bestemt Mand maatte vide, hvem Hovedgjerningsmanden var. Naar han ikke vilde gjøre falsk Ed, maatte han navngive ham, hvad han da ogsaa gjorde, og den Paagjældende, en Mand af Kompagniet, blev strengt straffet. Fra nu af var Angiveren Gjenstand for en stadig Forfølgelse og et utaaeligt Drilleri fra sine Kammeraters Side. En Dag sagde han, at nu kunde han ikke længere holde det ud, og hvis de ikke holdt op dermed, vilde han skyde dem ned som Hunde. Han greb sit Gevær og satte en Fænghætte paa, men da de ikke antog hans Trusel for alvorlig ment og vel heller ikke troede, at Geværet var ladt, vedbleve de med Plagerierne. Pludselig trykkede han af, Kuglen gik igjennem Huen paa en Mand og tæt forbi flere andre, lykkeligvis uden at ramme. Saasnt jeg havde faaet Melding om Begivenheden og og stillet Parterne under fornødent Tilsyn, ilede jeg op til Rist. Han var meget betaget deraf, og efterat vi længe havde drøftet Sagen, besluttede han at afgjøre den paa sin Vis.

Der var befalet Kompagnieexercits til den næste Morgen. Det var et trist, taaget Vejr, der passede godt til den herskende Stemning, og da Rist kom, følte Alle, at han var som ladet med Elektricitet og farlig at komme for nær. Efterat have overtaget Kommandoen forklarede han i Korthed Kompagniet, hvad der var hændet, og kaldte dernæst Synderne frem for Fronten. Han foreholdt derpaa den ene Part i yderst djærve Udtryk, at de maatte være nogle usle Karle, siden de kunde forfølge en Mand, fordi han ikke vilde gjøre sig til Meneder, og gav dem derpaa nogle forsvarlige Lussinger, som de toge imod uden at blinke. Han foreholdt dernæst den anden Part, at han hellere burde have fundet sig i Drillerierne end at lægge an paa at udgyde Kammeraters Blod, og gav ham saa en Lussing. Dernæst opfordrede han dem til at give hinanden Haanden paa, at nu skulde den Historie være glemt, hvad de ogsaa gjorde. Rist sagde dernæst til Kompagniet: »Se saa, nu er den Sag klaret! Vil I love mig, at vi aldrig mere høre Tale om den?« Et enstemmigt og kraftigt »Ja« var Svaret. »Husk nu Jeres Løfte; den, der bryder det, skal blive levende flaaet.« — Der begyndte dernæst en Exercits saa livligt, som det kun er tænkeligt.

Hvorvidt Højesteret vilde have godkjendt denne Afgjørelse, lader jeg staae hen; men at Sagen dermed

var ude af Verden, og at Rist havde den offentlige Mening i Kompagniet for sig, er sikkert. Jeg har jævnlig hørt Folkene tale derom, uden at de troede, jeg kunde høre det, og de vare da alle enige om, at de Paagjældende maatte være glade ved, at de vare slupne saaledes fra den Historie, og endte gjerne med at sige: »Ja, Kaptajnen er li'egodt en Knub«.

Midt i Maj blev Hæren sat paa Krigsfod, og Bataillonerne bragte op til en Styrke af 1000 Mand. Den Tid, omtrent 2 Maaneder, der gik inden Fjendtlighedernes Gjenoptagelse, blev ivrig benyttet til Øvelser — ikke mindst af Rist — og bidrog naturligvis i høj Grad til at styrke Afdelingernes Kamp- og Marchedygtighed. For at skaffe Plads til den stærkt forøgede Indkvartering blev jeg med et halvt Kompagni detacheret til Igen og Dynevit, hvor der laae 2 Eskadroner af 4. Dragonregiment. Jeg traf her sammen med flere Bekjendte, saaledes Løjtnant Nellemann, der faldt ved Isted, og min gamle Klassekammerat og gode Ven Jens Hoffmeyer (død som Ritmester). Vor Fritid benyttede vi til Rideture i den smukke Egn. I denne Periode tilfaldt der mig et yderst ubehageligt Hverv. Det blev oplyst, at en Mand af Bataillonens under Hjemsendelsen havde gjort sig skyldig i grovt Indbrud. Efter Auditørens Sigende vilde han være kommen nogle Aar i Slaveriet, hvis Sagen dengang var bleven afgjort, men

ved Krigsretten blev han dømt til 6×5 Dages strengt Fængsel paa Vand og Brød samt 150 Slag Rotting, fordelte paa 2 Dage. Jeg blev beordret til at kommandere det Detachment, der skulde overvære Exekutionen. Heldigvis — kunde jeg fristes til at sige — viste han sig som en haard Hals, der skjulte sin Skam og sine Smerter under en fræk Optræden. Da han blev ført tilbage til Arresten, sagde han til den Underkorporal og de to Menige, der eskorterede ham, at han sagtens kunde desertere, hvad de dog betvivlede. Men pludselig sprang han igjennem et levende Hegn og vandt, let paaklædt som han var, et Forspring. De kastede imidlertid Tornystrene, og da en af de Menige indhentede ham, stak han ham Bajonetten i Bagdelen, saa han styrtede. Da han yttrede, at han meget længtes efter Resten af sit Tilgodehavende, og den tilkaldte Læge erklærede, at Saaret ikke var nogen Hindring, fik han Dagen efter de manglende 75 Rottingslag; ogsaa dem tog han med Anstand, om man end nok kunde see, at det kneb svært. Vi vare glade, da det var forbi. Jeg har kun een Gang til seet Pryglestraf udført efter Dom, men det var kun 50 Slag.

Den 2. Juli blev der sluttet Fred med det tyske Forbund, men Oprørsregjeringens Holdning gjorde det mere og mere utvivlsomt, at Mellemværendet maatte afgjøres med Vaabenmagt. Den stolede paa sin Hær,

der var omtrent 30,000 Mand stærk, og som paa alle Maader støttedes fra Tydskland.

Paa denne Tid havde Bataillon den Sorg at miste sin gamle Chef, Oberst Schow, der havde ført den siden dens Oprettelse i 1848. Han blev som syg indlagt paa Augustenborg Lasareth og døde den 23. Juli. Den 4. Juli havde Major Dodt, min Kompagnichef fra Slesvigslaget, overtaget Kommandoen.

Om Morgenen den 16. Juli rykkede den danske Hær over Grændsen. Den var efterhaanden bragt op til 32 Batailloner, 19 Eskadroner og 96 Kanoner med henved 40,000 Kombattanter, 4,000 Nonkombattanter og 8,200 Heste og havde saaledes naaet en Styrke, der nærmede sig stærkt til den nuværende Hærs Linie. — 1. Division, General Moltke, paa 3 Brigader stod samlet ved den jyske Grændse. Af 2. Division, General Schleppegrell, ligeledes paa 3 Brigader, stod 4. Brigade, Oberst Ph. Ræder, paa Fyen, hvorfra den overskibedes til Aabenraa. Da vor Bataillon om Morgenen kom til Sønderborg, var 1. Brigade, Oberst Krabbe, ifærd med at rykke over i Sundeved for som højre Kolonne over Sottrup o. s. v. at marchere mod Flensborg. Vor Brigade (2.), Oberst Baggesen, bestod af 5., 12., 13. Linie-Bataillon, 2. Reserve-Bataillon og 3. Reserve-Jægerkorps med 2 Batterier og 1 Eskadron. Schleppegrell hilste paa Brigaden og talte nogle kraftige Ord til den. Kort

efter blev der givet Ordre til at lade Geværerne, og da saaledes flere Tusinde Ladestokke raslede i Løbene, udbrode Folkene uvilkaarligt i et Hurra, der forplantede sig over det Hele; det var ligesom et uvilkaarligt Udtryk for den Kamplyst, der besjælede Hæren, og for dens Higen efter snarest at slaae det forhadte Oprør til Jorden. 2. Reserve-Bataillon, der i saa ringe Grad havde været med det foregaaende Aar, androg gjennem sin Kommandør om at komme i Avantgarden, men der blev svaret, at den Plads skulde Læssøe med sin 12. Bataillon have i Slaget; vi skulde blive Nr. 2.

Kl. 5 om Morgenen rykkede 2. Brigade over; den skulde denne Dag marchere over Graasten til Ringenæs og blev saaledes venstre Kolonne i Forhold til 1. Brigade. Det var en lummerhed Dag, og ikke en Vind rørte sig. Der havde hersket en langvarig Tørke, og den lange Marchekolonne paa de sandede Veje, der hyppigt vare indesluttede af høje levende Hegn, frembragte derfor Støvskyer, saa at man knap kunde see eller aande. Efterhaanden som Solen steg og blev mere brændende, øgedes Lidelserne. Der marcheredes med Sikkringsdele, og snart maatte vi staae stille, snart bevæge os i Ilmarche paa de bakkede Veje. Trods den lange og gode Træning, der var gaaet forud, var der Mange, der segnede, men Flensborg skulde og maatte naaes Dagen efter. Endelig naaede vi Ringenæs, flere Værter kjørte

deres Indkvartering ned til Kysten, og sjelden har et Strandbad været en mere fuldendt Nydelse.

Tidlig den næste Morgen marcherede vi over Hansnap og Krusaa mod Flensborg. Her var Spændingen stor, og der gik de vildeste Rygter. Efter Vaabenstilstands-Konventionen skulde de svensk-norske Tropper rømme Byen, og det hed sig nu, at de slesvig-holstenske Tropper, der havde vist sig ved Oversø, vilde rykke ind, plyndre og afbrænde den forhadte By. Stor var Jubelen derfor, da danske Dragoner jage gennem Byen for at afsøge den. Kort efter rykkede Oberst Trepka — der faldt ved Øvre-Stollik — ind med sin sydslesvigske 13. Bataillon, og han efterfulgtes af 2. Reserve-Bataillon. Det var $2\frac{1}{4}$ Aar siden, at de danske Tropper havde forladt Byen, og Begejstringen over nu endelig at gjense dem var ubeskrivelig. Allerede langt udenfor Byen modtoges vi af jublende Skarer, der bleve tættere og tættere, overalt lød der Fædrelandssange og viftedes der med Dannebrogssflag, og Byen var i stor Udstrækning flagsmykket. Vor Bataillon kom til at bivouakere paa en Mark i den nordlige Del af Flensborg.

Det var som Fordækning, at 2. Reserve-Bataillon den næste Morgen, den 18., rykkede sydpaa. Fjenden var seet i Nærheden, men viste sig ikke for os. Om Aftenen skulde Forposterne udstilles. Uheldige Misforstaaelser gjorde imidlertid, at det var umuligt for Rist

at faae Forbindelse, og en stærk Taage og det indtrædende Mørke forøgede Vanskelighederne. Han besluttede derfor at lade sit Kompagni staae samlet under Gevær i Landsbyen — Oxager troer jeg det var — med nogle Poster i Udkanten, og hvis Fjenden viste sig, vilde han angribe ham med fuld Kraft. Det var en Løsning, der lidet stemmede med den Tids raadende Anskuelser, men den var under de givne Forhold sikkert rigtig. Henad Morgenstunden maatte jeg ud med en Dragonpatrouille for at søge Forbindelse, hvad der ogsaa lykkedes.

Den 19. om Morgenen kom Forposterne i Orden, og vi bleve staaende saaledes hele Dagen. Fra Brigaden kom der Ordre til at Soltbro skulde gjøres impassabel uden at ødelægges. Jeg fik i den Anledning Ordre til at afgaae til Broen med Bataillonens Pionerer, et lille Kommando og nogle Dragoner, og da det skulde ske hurtigst muligt, skulde Kommandoet føres frem paa Vogne. Jeg barrikaderede altsaa Broen og udsatte de fornødne Poster; men da det viste sig, at Vandstanden i Aaen var saa lav, at den let kunde passeres, var Situationen altsaa meningsløs. Jeg meldte det til Rist, der strax kom ud til mig. Kort efter kom en Dragonvedet jagende og meldte, at fjendtligt Rytteri viste sig, og vi saae et Par stærke Patrouiller gaae over Aaen og nærme sig hinanden. Kommandoet steg tilvogns, og

da Fjenden satte sig i Galop, gik det i strygende Fart tilbage, medens der fra den bageste Vogn affyredes nogle Skud. Da noget senere vor Vedetkjæde aabnede Ilden, standsede Forfølgningen. Det var saaledes under en ret ejendommelig Situation, vi hørte de første Skud i dette Felttog.

Bataillonnen rykkede dernæst ind i lille Volstrup Skov, hvor 2. Brigade bivouakerede til den 23. Juli. Det var et prægtigt Sommervejr, og i den dejlige Skov nøde vi ret den Hvile, vi saa meget trængte til. Men havde Turene været strenge for os, havde de været endnu værre for 1. Division, der fra den jydsk Grændse havde haft meget lange Marcher med flere Dødsfald som Følge af Overanstrengelse. Vor Hviletid benyttedes tillige til at koncentrere Hæren med den forestaaende Kamp for Øje.

Den 23. Juli blev 2. Division med Undtagelse af 5. Brigade, der holdtes tilbage som Hovedreserve, sammendraget i en Bivouak ved Lille Solt paa Mysunde Vejen, altsaa 1. og 2. Brigade, ialt 10 Batailloner, 3 Batterier og 3 Eskadroner. 1. Division stod ved Oversø.

Ved Daggry den 24. brøde vi op og naaede tidlig paa Formiddagen Hostrup, hvor der bivouakeredes. 2. Reserve-Bataillon kom til at ligge paa en Eng, hvor en Mængde Høstakke afgave et fortræffeligt Materiale til magelige Hvilesteder. Lejren frembød et prægtigt

Skue. Sommersolen spredte sin Glands over hele Menneskemylret, over de kompakte Masser af Kanoner, Ammunitions- og Trainvogne og de lange Rækker af Artilleri- og Dragonheste, medens dens Straaler kastedes tilbage fra Tusinder af blanke Bajonetter, og Røgsøjler stege tilvejs fra Hundreder af Ildsteder. Liv og Travlhed herskede overalt, der blev kogt og stegt, hentet Vand og Brændsel, skaffet Fourage til Hestene, medens Afdelinger stillede for at eftersee Vaaben og Udrustningsgjenstande. . Mellem højkrøstet Tale, Latter og Sang lød Kommandoord, Signaler og Musik, og Hestene blandede deres Vrinsken i al denne Støj. For yderligere at løfte Stemningen og danne en passende Baggrund til dette brogede Billede, hørtes der snart Skydning i sydvestlig Retning, der tiltog i Heflighed, og da Kanonerne talte med, kunde der ikke være Tvivl om, at det var en alvorlig Fægtning. Den hørte op ved Middagstid, men blussede senere op paany og holdt ved til henad Aften. Som sædvanlig krydsede modsigende Rygter hinanden, snart om glimrende Fægtninger, snart om Nederlag og forfærdelige Tab; men vi beroligede os dog ved at see, at Skydningen trak sydpaa. Det var den første Isteddag. Kampen, der udelukkende førtes af Afdelinger af 1. Division, var ikke af nogen afgjørende Betydning, men forresten ret alvorlig. Det var Hellig-

bækstillingen, der blev taget. Vi havde over 400 Døde og Saarede.

Henad Aften blev jeg af 2 tidligere Kadetkammerater, Fønss og Baron Güldenchrone, indbudt til en Kop The, der var en under disse Forhold sjælden og højt skattet Drik. Sammen med os var Løjtnant Bechmann af 2. Reserve-Bataillon og fra en anden Afdeling en ung Officer, hvis Navn jeg ikke kan mindes. Naturligvis faldt Talen ogsaa paa den kommende Dags Begivenheder. Her som overalt, mellem Høje og Lave, var Grundtonen: Vi maae bringe Sejren hjem, men den vil koste store Offre. En af den lille Kreds foreslog, at vi snarest, om muligt næste Aften, skulde samles hos Md. Esselbach i Slesvig og, hvis Nogle manglede, skulde de Øvrige mindes dem. De faldt alle Fire næste Dag.

Om Aftenen blev der formanet til tidlig at gaae til Ro og søge Hvile. Tale og Sang forstummede efterhaanden og endte i den sagte Mumlen, som under saadanne Forhold ofte høres, hvor mange Mennesker ligge tæt sammenpakkede. Det var Mennesker, der befalede deres Sjæl Gud i Vold; thi Enhver følte, at han næste Morgen maaske for sidste Gang vilde see Solen staae op. — Jeg var faldet i Søvn, da Rist, der laae ved Siden af mig, tog mig i Armen, vækkede mig og sagde: »Hør B., imorgen falder jeg, lov mig saa . . .« Jeg vilde søge at bringe ham paa andre Tanker, men han af-

brød mig kort: »Ingen skal kunne mærke paa mig, hvad der venter mig, men lov mig blot . . . Godnat.« Jeg skulde skrive hjem o. s. v., hvad jeg naturligvis lovede. Det fremkaldte allehaande alvorlige Tanker hos mig, men takket være de unge Aar, faldt jeg i Søvn.

Noget efter Midnat — altsaa nu den 25. Juli — lød det: »Til Gevær!« Vi sprang op, fik lidt at spise og drikke, Morgendrammen ikke at forglemme, og Kl. 1^{1/2} var General Schleppegrell i Marche med 1. og 2. Brigade ad Mysunde Vejen. Resten af hans Division, 5. Brigade, der var trukken frem fra Reserven og atter stillet under hans Kommando, stod med sine Forposter ved Helligbæk, omtrent ³/₄ Mil længere fremme og lidt vestefter. Der laae en tæt Taage over Engene og Hede-strækningerne, og ved Solopgang gik den over til en fin Regn. Fjendens Nærhed, der nødvendiggjorde en omhyggelig Afsøgning af Terrainet, hvad der tog Tid i Mørket, foranledigede, at Teten først var naaet ¹/₂ Mil frem til Klapholt. Her fortsatte Oberst Krabbe Marchen mod Vedelspang og Langsø med 3 Batailloner, 1 Batteri og ¹/₂ Eskadron, medens Resten bøjede af mod Stollik. Fra Klapholt kunde der høres en heftig Skydning ved Helligbæk, der viste, at 5. Brigade var kommen i Kamp langt tidligere end beregnet, og kort efter faldt der Kanonskud fra Oberst Krabbes Kolonne. Af Hensyn

til 5. Brigade befalede General Schleppegrell, at der skulde gaaes frem i Ilmarche og sagde nogle opmun-
trende Ord til de forbidragende Afdelinger. Folkene,
der saae op til ham med Tillid og Beundring, besvarede
dem med kraftige Hurraer. Paa Marchen mod Stollik
efterlodes Oberstløjtnant Henckell med 2 Batailloner,
1 Batteri og 1 Eskadron — altsaa Resten af 1. Brigade
— som Reserve; kort efter sendtes 3. Reserve-Jæger-
korps til Rømmek som Støtte for 5. Brigade, der var
indviklet i en haard Kamp og stedt i en vanskelig
Situation.

Dragonpatrouiller meldte, at Øvre-Stollik ikke var
besat. Ved Indgangen til Landsbyen holdt Schleppe-
grell. Han lod Dragonerne og 6 Kanoner med 4. Kom-
pagni af 2. Reserve-Bataillon blive tilbage og befalede,
at den skulde passeres i Løb af 12. Bataillon, 2 Kano-
ner, de 3 Kompagnier af 2. Reserve-Bataillon, efterfulgt
af 5. Bataillon; længere tilbage var 13. Bataillon.

Da Øvre-Stollik var passeret, saaes Fjenden i Frem-
rykning fra Passet mellem Isted og Langsø. Det forreste
Kompagni af 12. Bataillon stødte paa en overlegen
Styrke af 4. slesvig-holstenske Jægerkorps, medens et
Halvbatteri, der havde taget Stilling tæt N. for Gryde-
skov ved Østsiden af Isted Sø, beskød de fra Lands-
byen deboucherende Tropper. Kompagniet maatte vige,
men understøttedes snarest muligt af 2 Kompagnier

af 12. Bataillon, saa at Fjenden maatte opgive yderligere Fremrykning. De to 24 Pd.'s Granatkanoner under Premierløjtnant Lønborg kjørte nu op tæt S. for Øvre-Stollik og optog Kampen med Halvbatteriet. Det fjendtlige Fodfolk havde imidlertid taget Stilling i og i Højde med et lille Kratparti ved Isted søens nordøstlige Rand.

Vistnok efter Anmodning fra Oberst Læssøe blev et Kompagni af 2. Reserve-Bataillon — 2. Kompagni — detacheret og stillet under hans Kommando; det fik Ordre til at gaae frem V. for Vejen til Passet paa 12. Bataillons højre Fløj, altsaa mod Fjendens venstre, Rist glødede af Kampiver og saa hurtigt, som det paa nogen Maade var muligt, kom vi til vort Maal. Kampen var da allerede i fuld Gang og meget heftig; Forholdene tillode ikke, at Rist kunde gaae paa med Bajonetten, hvad han helst vilde, men Kompagniet deployerede og afgav Rodeild. Kort efter viste de 2 andre Kompagnier af 2. Reserve-Bataillon sig, og Fjenden gik tilbage til Grydeskov. Vort Kompagnis Deltagelse i denne Fægtning havde saaledes været temmelig ubetydelig.

Kampen stillede nu noget af, og vore Tropper ordnedes til Angrebet; saaledes skulde 5. Bataillon helt ud paa vor venstre Fløj. Rist havde formeret sit Kompagni i Kolonne og ventede paa Ordre til at rykke frem, da Læssøe kom ridende hen til ham; de vare

Ungdomsvenner og Duskammerater. De talte om det foregaaende Angreb paa Skoven og om, hvorledes det bedst kunde udføres. I Samtalens Løb yttrede Rist, at det var harmeligt at staae ledig her, men Læssø smilede og sagde, at han ikke maatte blive utaalmodig eller ængste sig, han skulde ret snart komme frem, og der blev Arbejde nok for Alle. Læssø red nu bort for at træffe de fornødne Dispositioner til Angrebet. Naar jeg senere har set Protais' bekjendte Stykke »Før Angrebet« (Avant l'attaque), har det slaaet mig, i hvilken Grad det minder om denne Situation: Rist staaende foran Kompagniet, medens dette i Spænding oppebiede Ordren til Angreb, der hvert Øjeblik kunde ventes.

Det var altsaa Grydeskov, det nu gjaldt om. Skoven, der strækker sig lige fra Langsø til Isted Sø, er et Par Tusinde Alen lang; Forsvaret var forberedt ved Anlægget af Kolonneveje, der gjorde det let at sende Forstærkning til de truede Punkter, ved nogle Forhug, hvor der manglede Jordvold i Skovranden, og for at sikkre Retraiten var der dannet Overgang over Aaen, der bagud skiller den fra Kathrineskov. Terrainet foran var i det Hele åabent; paa sine Steder var det temmelig bakket, isprængt med Mosedrag. Henimod Stillingens højre Fløj var der store Mosestrækninger, som kun ved den langvarige Tørke vare blevne passable. Det var altsaa en stærk Stilling. Den var besat af 4. slesvig-holsten-

ske Jægerkorps, mere end 1200 Mand stærkt og bevæbnet med Suhler-Taprifler, et langtrækkende og for sin Tid fortræffeligt Vaaben, medens vi havde $\frac{4}{5}$ glatløbende Geværer og kun $\frac{1}{5}$ Taprifler. Forsvaret var støttet af et Halvbatteri, S. for Defiléet ved Kathrineskov, og et Batteri, der stod længere tilbage.

Angrebet blev altsaa forberedt. Lønborgs to 24 Pd.'s Granatkanoner toge Stilling ved Isted Sø, og Resten af Batteriet Baggesen, sex 12 Pd.'s Kuglekanoner under Premierløjtnant Louis Lund — nu General og Udskrivningschef — og Premierløjtnant Møller — der faldt — ved Stollik. 5. Bataillon tog Stilling paa Højden Ø. for Isted Sø, 2. Reserve-Bataillon, Major Dodt med 1. Kompagni, Krabbe, paa Vejen til Defiléet, 2. Kompagni, Rist, V. derfor og 3. Kompagni, Olufsen, i Reserve. 12. Bataillon stod tilvenstre for os. Artilleriet var i fuld Virksomhed, ellers var det en henholdende Fægtning.

Paa dette Tidspunkt faldt Oberst Læssøe, der var redet frem mod Skoven for at træffe de sidste Dispositioner for Angrebet; det skete ikke meget langt fra det Sted, hvor vi stode. Rist løb derhen og kom dybt bevæget tilbage, beklagende det Tab, den danske Hær havde lidt.

Kl. $6\frac{1}{4}$ begyndte Angrebet. Jeg fik Ordre til med Skyttepelotonet — det doublerede 3. Geled — at rykke

frem til en Bakke og derfra angribe Skoven, hvor den var nærmest. Rist fulgte efter med de 2 andre Pelotoner som Reserve. Hvorledes Dispositionerne for Angrebet var udover de Antydninger, som jeg har givet, veed jeg ikke; Læssøes Fald fremkaldte megen Usikkerhed i saa Henseende og vel ogsaa i de senere Beretninger. Jeg veed kun, at jeg paa venstre Side havde Bataillonens 1. Kompagni, Krabbe, som Major Dodt sendte frem, medens 3. Kompagni, Olufsen, holdtes tilbage i Reserve, at jeg senere fik Skytter af 12. Bataillon paa min højre Side, ligesom jeg mindes, at et Kompagni af 12. Bataillon fra en Bakke noget fremme vedligeholdte en levende Rodeild. Paa dette Tidspunkt faldt der Skud fra Øvre-Stollik, men vi, der vare i første Linie, kunde ikke høre dem. Da vi kom op paa Bakken, hørte vi Kuglerne pibe og saae det glimte fra Skovranden, medens Knaldene gave stærk Gjenlyd. Det fjendtlige saavel som vort Artilleri løsnede Skud paa Skud, saa det drøned i Skoven, medens tætte Skyer af Krudtrøg svævede over Eggen i den regntunge Luft. Vor Opgave var nu at arbejde os saa langt frem mod Skoven, at det sidste Fremløb dertil kunde ske i eet Træk, men det var lettere sagt end gjort. Overalt hvislede Geværkuglerne, og af og til sprang en Shrapnell — en Slags Granatkardætsk — med en forfærdelig Susen og Hvinen, og overalt, hvor man vendte Øjet

hen, saae man Folk falde. Kommandersergent Schæffer, en meget dygtig ung Mand, der førte et Halvpeloton, faldt; Bataillonens Bøssemager, Weissenburg, der var en fortrinlig Skytte, og som havde sluttet sig til Rists Kompagni, blev rammet af et dødbringende Skud i Underlivet. Folkene vare overordentlig flinke, de bode sig fast i Terrainet, hvor der var en Smule Dækning at finde og fyrede Skud paa Skud. Naturligvis vilde de nødig frem fra en dækkende Stilling, men naar Nødvendigheden krævede det, eller de bleve opmuntrede dertil, gjorde de det. Det blev efterhaanden indlysende, at Angrebet ikke lod sig gennemføre med den Styrke, der var i Ilden, og overalt bleve Reserver sendte frem. Rist lod et Peloton under Premierløjtnant i Reserven, Betzer, rykke frem og fulgte selv med. Da Folkene kom styrtende ud til os i Kjæden, raabte de: »Aah! nu blev Kaptajnen skudt!« Vor Samtale fra sidste Nat randt mig i Hu, men der var ingen Tid til at henfalde i Betragtninger. Jeg raabte til Betzer, at han maatte sende Folk hen til en lille Bakke, da han pludselig gik forover; en Granatstump var nede ved Anklerne gaaet imellem Benene paa ham og havde flænget begge Støvleskafterne, men han var usaaret. Den fremsendte Forstærkning virkede opmuntrende, og fremad gik det, men under forfærdelige Tab; af Befalingsmænd faldt saaledes baade Fourer Heide og Vaabenmester Skiffard.

Som det var, var det uudholdeligt; enten maatte vi opgive det Hele og løbe vor Vej eller ogsaa hurtigt gaae frem. Da tonedede Signalet »Det Hele! Attaker!« jeg veed ikke fra hvem eller hvorfra. Betzer og jeg lagde for med et Hurra, og fremad styrtede vi. Jeg var ikke kommen ret langt, da jeg faldt rammet i det venstre Laar. Stormløbet fortsattes, Fjendens Ild tiltog, men Skovranden toges trods Fjendens energiske Modstand; enkelte Bajonetstød faldt. Fjenden blev nu beskudt og forfulgt paa det Voldsomste, Aaen til Kathrineskov overskredet, det fjendtlige Artilleri fordrevet og en Kanon taget. Premierløjtnant Betzer — død som Toldkontrollør i Vestjylland — førte Kompagniet Resten af Dagen og udviste Energi og Mod.

Angrebet var altsaa gennemført, men det var dyrekjøbt. Der var kun et Par Batailloner, der ved Isted havde et lignende Tab som 2. Reserve-Bataillon: 47 Døde og 141 Saarede. Indenfor Bataillonnen havde 2. Kompagni det langt overvejende Tab, det havde saaledes 23 Døde. Foruden Rist og mig bleve Kaptajn Krabbe — død som Oberst 1883 — og Kaptajn Middelboe — Kaptajnvagtmester i Rendsborg, død 1874 — samt Sekondløjtnant Frich saarede. Sekondløjtnant Bechmann faldt. Det er derfor ingen Overdrivelse, naar Beretninger sige, at af dem, der ved Angrebet vare i første Linie, bleve henved Halvdelen paa Valpladsen.

Mit Saar blev i Beretningerne anført som alvorligt, men var kun en Kontusion, og 3 Uger senere var jeg atter til Tjeneste. Mit Ben var som lamslaet, men da Situationen var højst uhyggelig, idet Kuglerne sloge ned rundt om mig, kravlede og humpede jeg tilbage saa godt, jeg kunde. Da kom min brave Carl Andersen springende ud til mig; han havde fulgt Pelotonet saa længe, som det nogenlunde kunde gøres, og løb nu frem, da han saae mig falde. Med ham om Halsen hinkede jeg tilbage, og heldigvis hørte Kugleregnet snart op. Noget senere blev jeg paa en Baare bragt hen til Ambulancen, hvor vor Overlæge, Jespersen, var i fuld Virksomhed. Til min store Glæde fandt jeg her Rist ilive; det var et Kjødssaar i det ene Laar, men en Nervestamme var læderet eller skudt over, saa at han var meget lidende og bl. a. havde stærke Ansigtssmerter. Vi kjørte paa samme Vogn til Flensborg.

Til vor Forbavselse saae vi, at Stollik, den Landsby, som vi for nogle Timer siden vare komne igjennem, nu stod i Luer og var Skuepladsen for en heftig Kamp; det var v. der Horst' Brigade, der var brudt frem fra en Løbebro over Langsø og havde gjort dette Angreb. 13. Bataillon, der marcherede igjennem Byen, blev trods sin energiske Modstand kastet af Overmagten. Schleppegrells Bestræbelser gik nu ud paa, at holde Kampen gaaende til Grydeskov var taget, og indtil

Oberstløjtnant Henckells Reserve havde faaet Tid til at naae frem. Derfor fik de 6 Kanoner af Batteriet Baggesen, der hidtil havde beskydt Grydeskov, nu Ordre til at forandre Front og beskyde Byen, og derfor maatte Kanonbedækningen, 2. Reserve-Bataillons 4. Kompagni, angribe den, hvorunder Kaptajn Middelboe saaredes, og Premierløjtnant Andresen — nu Oberst — dernæst overtage Kommandoen. Dragonerne, 1^{1/2} Eskadron, maatte gjøre gjentagne Indhug, og tilsidst stillede Schleppegrell med sin Stab sig personlig i Spidsen for, hvad han kunde samle og faldt dødelig saaret ved et Skud i Hovedet. Kort efter kom Henckell frem med Reserven, angreb den fjendtlige Brigade, som han fuldstændig sprængte og heftig forfulgte til Langsø og Grydeskov. Den lange Vognkolonne med Saarede skulde have været igjennem Stollik for at komme ud paa Flensborgvejen, men maatte nu kjøre uden om den. Dette maa være sket under Henckells Angreb, thi da vi vare komne forbi, saae vi Schleppegrell ligge paa den Vogn, der kjørte bag vor, og en Artillerist sidde bag i Vognen og holde hans Hoved mellem sine Hænder. Det var en overordentlig vild Scene, vi havde været Vidner til, og overalt laae døde og saarede Mennesker og Heste. Paa en Grøftekant vare 7 tyske og danske Officerer lagte hen ved Siden af hinanden.

Sejren ved Isted kostede den danske Hær af Døde og

Saarede 136 Officerer, 170 Underofficerer og 2944 Mand foruden et Par Hundrede, der faldt i Fangenskab.

Insurgenterne opgave deres Tab til omtrent 2000 Døde og Saarede samt 1100 Fanger*).

Paa den lange Kjørsel til Flensborg led Rist store Smerter og kunde, trods sin Karakterstyrke, ikke tilbageholde sin Klagen. I Byen bleve de Saarede modtagne med stor Deltagelse af Borgerne, og da de saae hans Lidelser, bare de ham til Borgerskolen, hvorfra han snart førtes til Kjøbenhavn. Jeg sagde ham Farvel og ønskede ham hjerteligt god Bedring. Vi gjensaaes ikke før efter Krigen.

Jeg blev ført til Stadhospitalet, hvor ogsaa Schleppegrell kom hen. Opholdet her er rigt paa Minder om Død og store Lidelser, men heldigvis varede det kun

*) Et Par Aar senere fik danske Batailloner tildelt det holstenske Mandskab, der ikke havde aftjent sin danske Værnepligt, fordi det havde været udskrevet til den slesvig-holstenske Hær. I en Samtale, jeg en Dag havde med en Mand, jeg benyttede som Oppasser, erfarede jeg, at han havde staaet i 4. Jægerkorps. og det interesserede mig at tale med ham om den 25. Juli. Han var i en overraskende Grad uvidende om Hovedtrækkene af Slaget, men vidste til Gjengjæld fortræffelig Besked med det, der var foregaaet indenfor hans Synskreds. Han sagde bl. a. at de, indtil kort før Skovranden blev taget, havde været overbeviste om, at Angrebet vilde mislykkes; under dette havde deres Tab været temmelig ringe, men stort under Tilbagegangen. — Efter den officielle Rapport tabte 4. Jægerkorps 200 Mand.

kort, idet der evacoueredes i størst mulig Udstrækning. Kort efter at jeg var kommen til Ro, kom Premierløjtnant Popp ind i Stuen med et blodigt Bind om Panden; han røg sin Cigar, talte livligt om Dagens Hændelser og sagde, at det kun var et Streifskud. Han lagde sig i Sengen ved Siden af min og sov roligt om Natten. Næste Morgen kom nogle Borgere op paa Lasarethet og opfordrede Overlæge Hedemann til at tilsee nogle Saarede, der savnede Lægehjælp. Hedemann, der gik med blodige opsmøgede Skjortearmer og var overanstrengt af Arbejde og Nattevaagen, svarede kort, at det var ham umuligt, og at han netop skulde foretage en livsfarlig Operation. Til vor Overraskelse gik han hen til Popp's Seng, ledsaget af Underlæge Schou og nogle Sygepassere, og sagde til ham, at Kuglen sad i Panden og maatte tages væk. Det var altsaa en Trepanation. Kloroform kjendte man den Gang ikke, og hans Stønnen under Operationen, der forekom mig at vare en evig Tid, var forfærdelig at høre paa. Han laae saa med Is paa Hovedet og havde det tilsyneladende godt; efter sit bestemte Forlangende blev han ført til Kjøbenhavn, blev søsyg paa Rejsen og døde kort efter Ankomsten dertil.

Den 26. hørte vi til vor Sorg, at Schleppegrell var død; han var en Mand som vi skattede højt, baade som Fører og som Menneske.

Da jeg erfarede, at en Bataillonskammerat og god

Ven, Sekondløjtnant Søren Frich, laa paa samme Lasareth, lod jeg mig bringe til ham. Han havde faaet et forfærdeligt Saar i Underlivet, og Lægerne mente, at det snart var forbi med ham. Han bevarede imidlertid Livet, men maatte tage sin Afsked. Skjøndt svag og lidende i Aar og Dag, tog han til England, studerede Maskinvæsen og anlagde senere i Aarhus en Maskinfabrik, som han forstod at drive op til en betydelig Højde. Efter for nogle Aar siden at have afhændet den, lever han nu paa Landet i Nærheden af Aarhus.

Efter et Par Dages Forløb forlod jeg Lasarethet og blev indkvarteret i Byen.

Midt i August meldte jeg mig til Tjeneste ved min Bataillon, der var indkvarteret i Friederichsberg, den sydlige Del af Byen Slesvig; Premierløjtnant Baron Rosenkrantz (nu Oberst) havde faaet Kommandoen over Rists Kompagni. Forposttjenesten optog i høj Grad vor Tid. Den meget lange Dannevirkestilling, der fuldstændig savnede stormfrie Værker — Forter — krævede ikke alene en betydelig Styrke til den egentlige Forposttjeneste, men tillige Tilstedeværelsen af anselige Styrker paa forskjellige Punkter for hurtigt at kunne imødegaae Forsøg paa Gjennembrud. Henad Efteraaret, hvor Vejret var barskt og Vinterbarakkerne endnu ikke opførte, kunde Forposttjenesten være højst ubehagelig. Jeg mindes

saaledes, at vi engang ved Daggry rykkede ud i øsende Regnvejr, ankom til vort Bestemmelsessted gjennemblødte og saa i 4 Døgn opholdt os paa aaben Mark under vedholdende Regn. Det var først efter ihærdige Anstrengelser, at det lykkedes at faae den vaade Halm, Kvaset og Brændet antændt, saa at Maden kunde koges, og det var med en Robinson Crusoesk Henrykkelse, at vi endelig saae Ilden blusse. Hver ottende Dag besatte Kompagniet Forposterne ved Jagel. Jeg blev da med 50 Tapriffelskytter sendt frem til Krop for i Forbindelse med en halv Eskadron at udstille 12 Husarer, der skulde staae der, saalænge det var lyst. Ved disse Lejligheder forefaldt der i Reglen smaa Fægtninger, men undertiden kunde de antage større Dimensioner, saa at endogsaa flere Eskadroner fra begge Sider kunde give Møde. Ved en lignende Lejlighed gjorde min gamle Klassekammerat, Allan Dahl, et smukt Indhug og kastede en meget overlegen fjendtlig Styrke, og da han tog flere Heste, høstede han ikke alene Hæder men ogsaa Byttepenge.

Den 8. September blev der fra flere Punkter foretaget store Rekognosceringer for at komme til Klarhed over Fjendens Stilling, og tillige for at skaffe Halm. Ved Süderstapel — ved Frederiksstad — førte det til en blodig Kamp, men ved Breckendorf, hvor vi vare, fandt der kun en ubetydelig Fægtning Sted. Her indtraf det

mærkværdige Tilfælde, at en Bonde fra Egnen, der ved Ægtkjørsel for Tydskerne i Slaget ved Slesvig havde mistet sit ene Ben ved en dansk Kugle, nu blev saaret af en tydsk Kugle. Det kan man kalde Uheld.

En Dag tog jeg ud til Brækling for at erfare min Bagages Skjæbne. Folkene havde meget samvittighedsfuldt opbevaret den, men da der havde været Mus i Kufferten, var dens Indhold næsten værdiløst.

Den 12. September glædede vi os over den smukke Sejr ved Mysunde.

I vor Fritid var vort Samlingssted Mad. Esselbachs Hôtel, hvor vi altid traf glade Kammerater, og hvor den tykke Ritmester Würtzen stadig var omgivet af en Skare, der lyttede til hans overordentlig morsomme Historier. Uagtet de hyppigt vare noget uartige, hindrede de dog ikke Mad. Esselbach i at kalde ham: »Mein Kind. Mein lieber Junge.« Stemningen holdtes oppe ved det Kirchnerske Selskabs Sang og Harpeklang. Igjennem ældre Kammerater erfarede vi, at Kirchner, en født Holstener, tidligere havde været dansk Officer. Han kom i Forhold til en ung meget smuk Sangerinde, giftede sig tilsidst med hende og maatte tage sin Afsked. Tvungen af Nøden sluttede han, der havde en god Stemme, sig til Selskabet og dannede senere selv et saadant. I flere Aar holdt han sig fjernt fra de større Byer, hvor han maatte vente at støde paa

tidligere Kammerater, men han blev efterhaanden afstumpet og var nu her. Han omtaltes som en svag Karakter, men forøvrigt som et bravt og hæderligt Menneske, der var meget ulykkelig. En Aften, da den store Sal var propfuld og Stemningen høj, blev der foreslaaet, at der skulde foretages en Indsamling til Fordel for ham, og da Sirenerne gik rundt med Tallerknerne, bleve disse derfor i et Nu fyldte med Dalere og Specier — Seddelpenge cirkulerede ikke her — og dette gjentog sig ligesaa hurtigt, som de bleve tømte. Da Kirchner mærkede, hvad der gik for sig, blev han saa bevæget, at han med Taarer i Øjnene maatte forlade Salen. — Han gjorde i 1864 i Odense et Selvmordsforsøg og skal noget senere være død paa en Sindsygeanstalt.

Om Aftenen den 4. Oktober, da jeg i Selskab med Premierløjtnant Valdemar Bauditz — senere Overingeniør ved Jernbanerne — og en Bataillonskammerat, Sekondløjtnant Adolph Boye — senere Toldforvalter i Vestindien — gik over Dæmningen ved Gottorp, saae vi, at der stod en voldsom Kamp ved Frederiksstad, som vi vidste havde været angreben siden den 29. September. Himlen var rød af Ildebranden, og Kanonskudene faldt til sine Tider saa hurtigt, at vi ikke kunde tælle dem. Da jeg kom hjem til mit Kvarter, stod der en Ordonants med et Tjenestebrev: jeg var udnævnt til Kom-

pagnikommandør — ligesom mine Jævnaldrende — og skulde uopholdelig melde mig ved 4. Reserve-Bataillon i Frederiksstad. Medens jeg foer afsted for at melde mig til Afrejse, pakkede Carl min Kuffert, og kort efter vare vi paa Vognen og kjørte afsted. Carl og jeg fordybde os i Betragtninger over, hvad der forestod os. Vilde vi næste Morgen være midt i denne Kamptummel? Henad Midnat hørte Skydningen op, hvorledes var Situationen nu? Var Angrebet afslaaet? Eller var Besætningen nu paa Tilbagetog heftig forfulgt af en sejerrig og overlegen Fjende? — Henad Morgenstunden hørte vi, at et voldsomt Stormangreb var bleven afslaaet.

I Barakkerne ved Lehmsiek — 1 Mil fra Frederiksstad — meldte jeg mig til Oberst Irminger, der paa lagde mig at blive her, hvortil Bataillonens snart ventedes. Jeg skulde have 4. Kompagni, der var bleven ledigt ved Kaptajn Haffners Sygdom, medens Kaptajn Lasson af Garden førte Bataillonens istedetfor Oberstløjtnant Thrane. Mit Kompagni ankom seent om Aftenen og blev opstillet for at aflade Geværerne, og aldrig vil jeg glemme det Syn, som det frembød; men for at forstaae dette, maa man mindes, hvad der var gaaet forud. I flere Dage var Frederikstad bleven overdænget med 10,000 Artilleriprojektiler fra 40—50 Stykker Skyts, uden at det var muligt blot at besvare Ilden med de 6—8 Feltkanoner, der udgjorde den hele Bestykning. Hele

Situationen blev træffende karakteriseret ved den bekendte Udtalelse af en Soldat, en Jyde, der med sit Kompagni kom marcherende ind i Byen fra Landet, hvor det havde udhvilet sig noget. Byen stod i lys Lue, da de marcherede igjennem den for at komme ud til Skanserne, og de vare til sine Tider nær ved at kvæles af Hede og Røg. Uafbrudt knaldede Granaterne og sendte Skyer af Gnister op, naar de sprang i de brændende Bygninger, medens Døde og Saarede bleve bragte bort paa Baarer. Da sagde han til sin Sidekammerat: »Do, Jens, a ka' itt'e vid' om der sku' vær' værr' i Helved'.« Fjendtlige Beretninger omtale, hvor underligt det var at beskyde Frederiksstad; der hørtes ikke en Lyd, det var som om de skjøde ind paa en Kirkegaard. Da Fjenden endelig ansaae Besætningen for tilstrækkelig mør, fandt Stormen Sted. Det var ligesom Oprørets sidste Krampetrækning, og den foretoges med stor Energi og Tapperhed. Officerer, der havde taget Distinktionerne af Skuldrene, gik i Spidsen for Stormkolonnerne paa Digerne. I det samme Øjeblik, som Stormkolonnerne bleve synlige, aabnedes Gevær- og Kanonilden, overalt hørtes Hurraraab og den tappre Landsoldat, og der kjæmpedes med en Tapperhed og et Liv, der stod i en skarp Modsætning til de foregaaende passive Lidelser. Det var en Daad, der ligesom var en formindsket Udgave af Dybbøl 1864. —

Man vil nu kunne forstaae, i hvilken Grad Kompagniet saae medtaget ud. Farven paa Kapperne og Klæderne var neppe til at see for indtørret Jord og Snavs. Ansigterne og Hænderne vare oversmurte med Krudtslam og Blod, fremkommen ved Hudafskrabninger og Rifter; Ansigterne vare enten ligblege, medens Øjnene tindrede med en febrilsk Glands, eller ogsaa vare de blussende røde, medens Øjnene var halvt lukkede, og Synet ligesom uds lukket. Alle stode og vaklede. Saasnart det lod sig gjøre, fik de Lov at sove; det kunde de trænge til, de brave Stakler.

Da Kaptajnen meldte sig til Tjeneste, fik jeg Ordre til næste Dag at afgaae til 7. Bataillon.

Siden jeg forlod 7. Bataillon, havde den været med i mange alvorlige Kampe. I 1849 havde den deltaget i Slaget ved Kolding, i Ryes Tilbagetog samt i Slaget ved Fredericia, hvor den stormede Treldeskandsen. Ved Isted havde den kun i ringe Grad været i Ilden, men havde senere haft den blodige Kamp ved Süderstapel og nu i Frederiksstad. Bataillonnen ankom denne Dag, den 6. Oktober, fra Frederiksstad og blev fordelt til Byer langs den nedre Trene, som den skulde bevogte. Bataillonnen blev nu kommanderet af Oberstløjtnant Vogt, en brav og tapper Soldat, der bag et barskt Væsen og Ydre skjulte et godt og varmt Hjerte. Han meddelte mig, at jeg skulde have Kommandoen over 1. Kompagni —

Rists gamle — hvis Chef, Kaptajn Christiani — den senere saa bekendte Kartograf, Oberst Christiani — var forbleven som Pladskommandant i Frederiksstad. Premierløjtnant Nickolin havde faaet Kompagni efter Kaptajn Schack, der var bleven haardt saaret ved Indtagelsen af Frederiksstad, og et Par unge Officerer vare endnu tilbage fra 1848; men i sin Helhed var Bataillon en ikke til at gjenkjende. 1. Kompagni laae i Hude, hvor jeg afløste en gammel Klassekammerat af 1. Jægerkorps, Lannes Olsen, der døde som Oberst 1893. Oberstløjtnanten havde givet mig en lidet opmuntrende Skildring af Befalingsmændene. Der var 2 højst uheldige Reserveløjtnanter, hvoraf jeg dog snart fik den ene ombyttet med en flink ung Theolog, nu Pastor emer. Langballe, og et Par fordrukne Underofficerer fra gammel Tid, medens en Underkorporal, Clausen, der var forfremmet til Sergent, maatte forrette Tjeneste som Kommandersergent og Fourer. Han havde været Skriver paa Herlufsholm Glasværk og var et flinkt Menneske, men at affatte et Kvartalsregnskab over Lønning og Undermundering, hvad Kompagnierne dengang maatte, knob svært for ham, og vi maatte i Forening lægge Hovederne stærkt i Blød. Af Folkene var der endnu adskillige fra Krigens første Tid; de talte med Varme om deres gamle Kaptajn, vare utrættelige i at spørge om hans Færd, siden han forlod dem, og bade mig

hils ham og ønske ham god Bedring. Nogen egentlig Forposttjeneste havde vi ikke her; Alt var parat til hurtig Udrykning og Allarmposter udstillede.

Det var i en Bondegaard af den sachsiske Bygningsform, at jeg boede. Lejligheden stod i umiddelbar Forbindelse med Kostald og Lade, men Køernes idylliske Brølen blev ikke paaskjønnet efter Fortjeneste. Den opdæmmede Trene havde mange Steder tilvejebragt uoverskuelige Vandflader, Grøfterne vare overfyldte, de lerede Veje bundløse, og en tæt Taage rugede som oftest over hele Egnen; om Aftenen fløj umaadelig Flokke af Vildænder skræppende over Vandfladerne. Det var en Tilværelse, der kunde kue det gladeste Sind; men heldigvis varede det ikke meget længe, inden Bataillonon blev forlagt til Barakkerne ved Lehmsiek.

Kompagniets Officerer boede her i en lille lav Træhytte med 2 smaabitte Glasruder i Gavlen, saa at vi maatte have Lys den største Del af Dagen, og en Kakkelovn, der hovedsagelig mindede om sin Tilværelse ved at ryge; vi laae om Natten paa Halm, og Tænderne klappede i Munden paa os, naar vi om Morgenen stode op. Vare vi end saaledes bogstavelig komne fra Dynen og i Halmen og ikke fik andet at spise end vor Naturalforplejning, saa vare vi dog glade ved Forandringen, thi her vare vi idetmindste sammen med Kammerater. Læsning var næsten ikke til at opdrive, og Holmblads

Værker bleve derfor grundig gennempløjede, ikke sjældent i Form af Selskabsspil, som det med en Euphemisme kaldes.

Min Ven Christian Svendsen, Herregaardsskytten fra 1848, som jeg i Mellemtiden jævnligt havde været sammen med, var nu bleven Intendant ved Brigaden og boede sammen med Overlæge Feveile i en Bondehytte i Nærheden. En Dag foreslog han mig at tage med til Eiderstedt, hvor han skulde skaffe Halm; han vilde da tage Bøssen med, og vi kunde saa paa Vejen hilse paa Ænderne. Som sagt, saa gjort. Sognefogden, der boede i en stor prægtig Gaard med vældige Stalde fulde af Fedekvæg, erklærede at han var en kongetro Mand med den redeligste Villie, men det var ham umuligt at opdrive Halm. Medens vi sad og spiste, førte Svendsen Samtalen hen paa den store Lade og spurgte som i Forbigaaende, hvormeget Straae der vel kunde være i Taget. Saa og saa mange Centner, mente Sognefogden. Noget efter bemærkede Svendsen, at det var en ualmindelig stor og smuk Landsby og spurgte om, hvor mange Gaarde der var. Saa og saa mange, svarede Sognefogden. Svendsen faldt nu i dybe Tanker. Pludselig udbrød han: »Ja! det er noget usselt Halm, men det er da bedre at ligge paa, end paa den bare Jord.« Det var nu Sognefogdens Tur til at fordybe sig i Betragtninger; Resultatet heraf var, at han tænkte

sig Muligheden af paa den og den Maade at skaffe Halmen, og den kom ogsaa paa Dag og Klokkeslet. — Vi morede os kosteligt over Fyren, der var bekjendt som en ivrig Slesvigholstener og lun Broder.

Var Livet her i Barakkerne trist og fortvivlende ensformigt derved, at vi ikke kunde færdes ude paa Grund af det forfærdelige Føre og ikke havde anden Tjeneste end den saakaldte indre, saa var der dog En, der ved sin ejendommelige Personlighed og ved sine Fortællinger ligesom kastede en Solstraale over min Tilværelse.

Løjtnant X. var vel dengang en halvhundrede Aar gammel. Som Dreng var han bleven Tambour i et kjøbenhavnsk Regiment, blev Korporal, var senere paa et længere Togt med et Orlogsskib, med hvilke der tidligere blev udkommanderet »Soldateske«, og gik over ivæsenet, hvor han fik en underordnet Stilling. Ved Krigens Udbrud i 1848 søgte han Tjeneste i Hæren, og da han havde en militær Fortid, blev han, ligesom mange Andre, Løjtnant i Krigsreserven. Han viste sig som en pligtopfyldende Mand, var modig og energisk og fik ved Fredericia — troer jeg — sin venstre Haand lemlæstet. Skjøndt i højeste Grad udannet, var han afholdt af sine Kammerater, der morede sig over den originale Personlighed og paaskjønnede hans Tjenstvilighed og Godmodighed. Hans Underordnede vænnede

sig snart til hans ejendommelige Væsen og vidste, at han gik forrest, naar det kneb. Krigen havde fortyndet de faste Officerers Rækker saa stærkt, at han fik midlertidig Kommando over et Kompagni i 7. Bataillon, hvor vi saaledes stødte sammen.

Det var mig en stor Adspredelse at høre ham fortælle om militære Forhold og sine Oplevelser i længst forsvundne Tider, og naar jeg kunde blive ene med ham, fortalte han gjerne, thi han følte, at han i mig havde en interesseret Tilhører. Jeg kom sjældent med Indvendinger eller kritiske Bemærkninger, skjøndt jeg hyppigt var stærkt fristet dertil, men kun af og til med et Spørgsmaal eller en æggende Bemærkning; at han altid havde noget i Glasset og var vel forsynet med Tobak, sørgede jeg samvittighedsfuldt for. Hans Fortællinger vare saa underlig springende og usammenhængende, parrede med uvedkommende Bemærkninger, krydrede med saa kraftige Eder og Udtryk og i saa originale Vendinger, at det er umuligt at gjengive dem i en sammenhængende Form, men jeg skal plukke enkelte Blomster ud deraf og søge at binde en nogenlunde sammenhængende Buket; hans Person og de ejendommelige Omgivelser mangle dog. At han havde meget grelle Farver paa sin Pallet, er sikkert, men jeg er overbevist om, at de vare ægte. Jeg minder om, at

de Begivenheder, han omtaler, nu maa ligge en 80 Aar tilbage i Tiden.

»Ja, min Fa'er, nu er Krigen snart forbi, og hvad har man saa for det? ja det forstaar sig, man har gjort sin Pligt som saa mange Andre, men saa har jeg ogsaa faaet min Ky'gaffel spoleret« (her løftede han sin venstre Haand op), »og nu er jeg en gammel Rad. Næ, da jeg var ung, da var det Sjøv; det forstaaer sig, Kosten var simpel, Fandens simpel, men den smagte s'gu brillant, Sengen var inte af Ederdun, men jeg sov som en Sten, det var smaat med Pengene, sommetider forbandet smaat, men havde Kammeraterne nogle, saa hjalp de En, og saa havde man altid en Kjæreste, der kunde give En en lille Haandsrækning og sommetider en stor, for man kan jo have rige Kjærester, ikke sandt, min Fa'er. Men hvad jeg vilde sige: havde vi nu Kvarter og Mundering, en rigtig smuk en, saa var det værst med Støvlerne, for dem maatte vi selv kjøbe, og saa maatte vi hen til Skomageren paa Hjørnet, for han var nu vor Hofleverandør. Ja! det var en grinagtig Rad, og det kunde nu inte nytte at komme med Talemaader til ham. Han sa'e altid, har Du det første Afdrag med, og naar vi saa havde lagt Pengene paa Bordet, saa sa'e han: sit Dig ned, saa skal jeg ta'e Maal, men Du veed nok, at saasnart Du inte kommer med Pengene hver Lønningsdag, saa er Støvlerne igjen mine. Saa sa'e han

meget venlig Farvel til os, og et Par Dage efter kom Støvlerne, og det var saa brillante Støvler, at De, min Fa'er, F. . . gale mig, aldrig har haft dem bedre. Det var nu altsammen meget rart, men kom vi saa ikke med Pengene en Lønningsdag, saa kunde vi være visse paa at see ham hos os, og det kunde inte nytte at bede om Kredit, han tog Støvlerne med. Vi fandt derfor paa alle mulige Kneb for at skjule dem, vi hængte dem ind i Kakkelovnen, vi hængte dem udenfor Vinduerne, vi klædte os af og gik i Seng med dem paa, men hvad F. vi saa gjorde, saa fandt han dem. Vi kaldte ham derfor ogsaa for Støvehøgen.«

»Næ, men nu skal De høre en grinagtig Historie! En Aften gik Flere af os hen i Harmonien for at faae os en Svingom; der var alle Slags Mennesker, men ogsaa mange Studenter og fine Folk. Der var Mange, der ikke syntes om os, fordi Tøsene saa godt kunde lide os i vore røde Munderinger, men det kærede vi os inte om, for kom de os for nær, saa brugte vi Næverne, og de sad løse paa Skafterne. Naa! da vi saa var der henne, kom der nogle Studenter og spurgte, om vi ikke vilde drikke et Glas med dem; det kunde nu nok være, at det ikke var saa meget for vort behagelige Selskabs Skyld som for at faae en Haandsrækning, naar det kneb, men ligegodt, Traktementet var brillant. Saa siden hen havde en Slagtertamp seet sig gal paa

en af Studenterne og tog ham i Kraven, men saa sprang P., han var en rigtig forsoren Rad, til — han skulde nu altid være forrest — og sagde: »Du skulde hellere la'e ham være alene«; men istedetfor at svare, langede Slagteren En ud, men P. tog en brillant Parade og gav en Ripost, saa jeg troer nok, at han har seet Sol og Maane. Nu begyndte der en farlig Ballade, Folk sprang ud af Vinduer og Døre, Tøsene hvinede, og Flere kom for at hjælpe os, for vi havde jo Intet gjort; men Overmagten var for stor, et Par fik saadanne Lussinger, at de skvat, og vi kunde ikke længer klare den. Saa kommanderede P.: »Sabel ud« og raabte til Studenterne, at de skulde stikke af, og saa kom vi da ud paa Gaden uden videre Ulejlighed. Vi vare nu meget kjede af den Historie med Sablerne, for kom det frem, saa var Fanden løs. Saa siger P.: Ja, men det Værste er, at jeg har brækket min Klinge, og vi skal jo til Parade imorgen tidlig; der er ingen at faae tillaans, og der er ingen Tid til at faae den gjort istand. Saa talte vi om, at En kunde melde sig syg, men vi holdt ikke af at komme til Bataillonskirurgen, for han var lige saa klog som et Menneske. Naar vi ikke vare slaaede halvt ihjel saa sa'e han, at vi ikke fejlede andet, end at vi vare nogle dovne Asener; men saa sa'e han: Stop! lad mig see din Tunge, og saa sa'e han altid, den er svært belagt, giv ham strax 2 Lod, og for at være vis paa,

at vi fik det, saae han paa, at vi sank det. Og naar vi saa skar Ansigter, grinte han, det Asen: Nu skal Du see, det hjælper nok. — Næ, det er ikke nogen behagelig Drik (Her tog X. sig en Slurk Toddy, for ligesom at forjage den bittre Eftersmag). Men saa siger P.: Skidt, jeg stikker en Pind i Heftet, saa det kan sidde fast paa Skeden, saa er der s'gu Ingen, der mærker det.

Naa, den næste Morgen, da Reveillen gik, stode vi op, pudsede og pyntede vore Facader, pudsede vore Knapper, saa de skinnede som Sølv, og stode ved Paraden med saa uskyldige Miner, som om vi havde ligget i Sengen lige siden Tappenstregen.

Saa, da Majoren seer Paraden efter, saa var der Noget ivejen med en af Folkene og saa siger han: »Korporal P., giv ham der Sex.« Saa siger P.: »Hr. Major, maa det ikke blive en Anden.« Saa siger Majoren: »Hvorfor det?« og saa svarede P.: »Jo! Hr. Major, jeg kan inte lide at slaae mine Medmennesker.« Saa blev Majoren gal i Hovedet og sa'e: »Gjør som jeg befaler, eller han skal selv først faae dobbelt saa mange.« Nu mærkede P., at han ikke længer kunde slippe fra det, og saa strakte han Armen op, vendte Øjnene i Hovedet, og idet han trak Sablen ud, sagde han: »Saa vilde jeg da ønske, at Klingen maatte forvandles til Træ!« Naa! om det saa var Majoren, saa kunde han ikke bare sig for at grine, idet han sagde til ham, at han var en forsoren

Hund, at det nok vilde gaae ham ilde i Fremtiden og skjældte ham dygtigt ud; men dermed slap han! Ja! han var en grinagtig Rad.

Naa, nogle Dage efter kom Studenten, — han plirrede svært med det ene Øje — og en Ven, S., som de sa'e var meget rig — hans Næse saae ud, som om han var svært forkjølet — og takkede os, fordi vi havde hjulpet dem saa godt. De foreslog os, at vi skulde leje en Baad — P. kunde sejle en Baad ligesaa godt som nogen Lods — tage ud i Kalveboderne og gaae i Land paa Kysten, saa skulde de bringe en Madkurv med og sørge for et godt Flaskefoder. Naa, vi mødte altsaa paa Pletten, toge en Jolle og sejlede ud i Kalvebodstrand. Det var et brillant Vejr, vi fiskede lidt, fik os en lille Hjertestyrkning — Søluften tærer, min Fa'er — og gik i Land. Da vi saa havde faaet Kurvene pakkede ud, siger S. — han den Rige — ja, vi kan inte komme til at spise førend om en Timestid, for vi skal gjøre Ild paa, koge Vand til Punchen, varme de grønne Ærter og lave Røræggene, og det besørger nu mine Venner og saa siger han til P.: skal vi inte gjøre et lille Slag i Mellemtiden. Saa siger P.: jo med Fornøjelse, men jeg vilde helst have En til med, og saa siger han til mig: kom Du med. Saa siger han: det er S...s varmt, lad os kaste Frakkerne, og det gjorde vi da ogsaa. P. sad tilrors, og saa krydsede vi lidt om

i Nærheden af Kysten, og paa en Gang gik vi rundt. S. gik tilbunds som en Graasten, og lidt efter traadte P. og jeg Vande; saa siger jeg til ham: »Hvad S. . . . er det for en Ballade?« og saa siger han: »Dit Fæ! kan Du inte begribe, at jeg vil være hans Redder.« Naa, Faren var nu inte saa stor, der var inte videre dybt, Vandet havde sine Grader, og jeg tør nok sige, at der var inte mange Fisk, der svømmede bedre end vi. Lidt efter kom S. op med en Mine som en Torsk, Vandet flyder fra; saa siger jeg: »Ta'e ham nu, det er Synd.« Saa siger han: »Næh, lad ham faae lidt mere at drikke, han er vist tørstig«; men saa sa'e jeg: »Dit Asen, nu ta'er jeg ham.« Saa sa'e han: »Næh, saa skal jeg.« — Lidt efter kom han bjergende med ham, og P. pustede og stønnede som en Hvalfisk. Jollen fik jeg paa ret Kjøel, og da vi nu havde faaet Fyren op i den, vendte vi op og ned paa ham for at faae Vandet ud, og saa gave vi ham et Stænk Kognak istedetfor. Naa, i Land var der et ordentligt Halloj; de havde Alle seet Ulykken og vare naturligvis kisteglade over, at vi havde reddet S., men P. saae meget vred ud og sa'e, at Baaden ikke duede og manglede Ballast, og at Ud-lejeren skulde faae sig en ordentlig Omgang. — Saa snart S. var kommen til Hægterne, tog han P.s Haand og sa'e: »Tak! De har frelst mit Liv; saa længe jeg ejer Noget, skal De intet savne.« Saa fik vi ham rigtig

tørret, og havde Alle en rigtig behagelig Aften. Ja! P. var den Onde tude mig en grinagtig Rad.« —

Den Ende, som X. spandt, var meget, meget længere, men hermed faaer det være nok. — Efter Krigens Ophør har jeg ikke seet ham; han vendte tilbage til en lignende Stilling som den, han havde forinden, og døde ikke mange Aar derefter.

Midt i December blev Bataillonens forlagt til Frederiksstad. Paa en kort Strækning kunde Vejen dertil naaes af et fjendtligt Batteri, der gjerne benyttede Lejligheden til at øve Skarpskydning, og det var derfor befalet, at denne Strækning skulde passeres i ganske smaa Afdelinger og i Løb; ogsaa denne Gang fungerede vi som »bevægeligt Maal«, men det blev heldigvis lutter »Forbiere«.

I Frederiksstad meldte jeg mig til Oberst Helgesen, som jeg ikke tidligere havde seet, og som gjorde Indtryk af den kraftige heelstøbte Personlighed, som han var. Han var meget jævn og ligefrem i sit Væsen og spurgte mig strax, om jeg kunde ryge, og da jeg bekræftede, bød han mig en Cigar. Efter kort Tids Forløb førte han Samtalen over paa Jagt, som han drev med sand Lidenskab.

Byen var en Ruin; en Masse Bygninger vare nedbrændte til Grunden eller skudte sønder og sammen, og Resten var mer eller mindre beskadiget, medens

Jorden var fuld af dybe Huller eller oprodet ved Granat-sprængninger. I Selskab med Kammerater, der havde deltaget i Forsvaret, besøgte jeg de Steder, hvor de afgjørende Kampe havde staaet, og jo mere jeg saae, jo mere opfyldtes jeg af Beundring for den udholdende Modstand. Ved Eiderdiget var en Ven og fleraarig Klassekammerat, John Vaupell, faldet; han var en yngre Broder til den nylig afdøde Oberst Otto V., som han i Ydre og Karakter meget lignede. I Slaget ved Kolding, hvor han fik et ret alvorligt Saar, havde han været overordentlig flink og havde nu her kjæmpet med Mod og frejdigt Sind, indtil han faldt med Hovedet gjennem-boret af en Kugle.

Vor Tjeneste var lidet anstrengende, men meget ensformig. Hvert andet Døgn besatte vi Skandserne, der nu vare forstærkede og forsynede med svært Skyts, men da Oversvømmelsen strakte sig imellem dem, indskrænkede Forposttjenesten sig til nogle fremskudte Kommandoer med Vedetposter paa Digerne. Her var tidt en saa stærk Taage, Havguse, at man ikke kunde see en Haand for sig og maatte gaae med hinanden i Hænderne for ikke paa de brede, smattede Skraaninger at falde i Vandet. Naar det frøs, havde vi dog et besværligt Arbejde med at ise; Stillingens Styrke var jo baseret paa Oversvømmelserne.

Om Morgenen sendte Fjenden nogle Granater, i

Reglen sex, mod Frederiksstad. Det var en Adfærd, der stred mod Krigsbrug; den var brutal ligeoverfor den civile Befolkning og forøvrigt meningsløs, thi de Tab, der paa den Maade kunde tilføjes os, kunde umuligt have nogen nævneværdig Indflydelse paa Krigens Udfald. Der var forholdsvis Faa, der paa den Maade saaredes; dog fik en Gang 3 Mand, der laae ved Siden af hinanden, Benene knuste, og paa een af dem maatte begge Benene amputeres. Besætningen i Frederiksstad levede saa isoleret og saa fjærnt fra den øvrige Hær, at vi kun sjældent saae fremmede Ansigter. I et Hus, der var nogenlunde ubeskadiget, var der indrettet en Messe, og her fik vi en Dag Besøg af en østerrigsk Husarofficer, en Freiherr von Grabow, som i Selskab med en dansk Husarofficer vilde besee Stillingen. Han bar en elegant Uniform, medførte to prægtige ungarske Heste og gjorde Indtryk af en fuldstændig Verdensmand. Vi modtog ham som Kammerat og bøde ham det Bedste, Huset formaaede; til Tak diskede han op med Skildringer af saa store Bedrifter og æventyrlige Oplevelser fra den italienske og ungarske Krig, at vi ikke tvivlede om, at det var Sandhed med Modifikation. Da det gik for vidt, tog Premierløjtnant Grev Richard Ahlefeldt Ordet og begyndte med et Sideblik til os at skildre saa forbausende Hændelser fra Algier, hvor han nylig havde tilbragt et Par Aar i fransk Tjeneste, at

Friherren blev tavs. Vi havde Indtrykket af, at han var en Æventyrer, og Fremtiden bekræftede Rigtigheden heraf. Noget senere optraadte hans Heste ved Guerras Beriderselskab i Kjøbenhavn, og kort efter gjorde han i Hotel Phønix Forsøg paa at dræbe og plyndre en Vexelmægler Fürst. I Forhørerne, hvor han kaldte sig Edler von Joannovicz, oplystes det, at han var deserteret fra den østerrigske Hær efter at have gjort sig skyldig i Bedrageri.

Rygter om, at Freden var nær, tiltoge i Styrke, og vi ønskede inderligt, at de maatte være sande; vel forefaldt der af og til mindre Sammenstød, men alvorlige Kampe kunde ikke ventes, og dermed ophørte ogsaa den Spænding, der gjør, at man finder sig i Savn og Kjedsommelighed. Nytaarsaften tilbragte Alle af os, der vare tjenestefrie, i Messen sammen med Helgesen. Da paa Slaget 12 Glassene bleve hævede for at drikke paa et glædeligt Nytaar, ventede vi vel, at Fjenden vilde give sin Samstemning Udtryk ved en Salut, men vi ventede ikke, at den vilde blive skarp; det blev den dog, og en Granat sprang tæt ved Kaptajn Hoffmann, Helgesens Stabschef, der gik paa Gaden i Nærheden af Messen. Det vakte en voldsom Forbittrelse, og Helgesen gav Ordre til, at Batteriet ved St. Annen, hvorfra Skuddene vare faldne, skulde skydes ned; det kunde vel være gjort, men under de givne Forhold vilde Tabene

have været højst ulige. Besindigheden sejrede, og Ordren blev taget tilbage.

Endelig blev det da til Alvor med Freden, og i Slutningen af Januar 1851 skete der i den Anledning indgribende Forandringer. Reserve- og Forstærknings-Bataillonerne med det fornødne Artilleri og Kavaleri skulde forblive i Slesvig, medens Linieafdelingerne skulde vende tilbage til deres Garnisoner, 7. Bataillon altsaa til Kjøbenhavn. Ved den Lejlighed overtog Kaptajn Christiani atter sit tidligere Kompagni, og jeg traadte tilbage i Løjtnantsnumer.

I Februar fandt Hjemmarchen Sted, og den var ordnet saaledes, at der daglig kun rykkede enkelte Afdelinger ind i Kjøbenhavn. Det var et sandt Triumftog, uforglemmeligt for enhver Deltager og præget af en rørende Hjertelighed, men det er beskrevet saa tidt, at jeg kun i al Korthed skal omtale det. 7. Bataillon, der kom fra Frederiksstad, hvorom Minderne endnu vare saa levende, var i særlig Grad Kjæledægge. Byerne og Husene ved Landevejen vare overalt festsmykkede. I I Slagelse var der i Klubben Bal til den lyse Morgen, og vi marcherede efter en afsluttende Frokost videre uden et Øjeblik Hvile. Paa Forbimarchen til Ringsted havde Sorø Akademi arrangeret Frokost ved Landevejen, og her afsang Eleverne en Hilsen til Frederiksstads Forsvarere, der er anonym, men vore Værter

sagde, at den var skreven af den tilstedeværende Inge-
mann; da jeg ikke mindes at have seet den andetsteds,
gjengiver jeg den her.

Mel. Danmarks dejligst Vang og Vænge.

Imod Voldsmænd har I standet
Som en Klippe fast;
Skjærmet har I Slesviglandet
Imod Overlast.
Voldsmands Hovmod har I bøjet,
Naadestødet ham tilføjet;
Og Evropa skal det sande,
At I kunde stande.

Frederiksstad skal Minde bære
Om Jer Vaabenførd,
Og et sanddru Vidne være
Om Soldatens Værd.
Saga, som Bedrifter tegner,
Eders blandt de største regner,
Og vil Sejerskrandsen vinde
Om hver Krigers Tinde!

Tak for Eders Daad, I Brave!
Tak for Eders Mod!
Thyras Led er bragt ilave.
Tro I ved det stod.
Tak og Jubel Eder møde,
I, som stred og maatte bløde!
I, som Sejren vandt med Ære,
Os velkommen være!

Skjøndt Oberstløjtnant Vogt langtfra var Taler,
gjorde han ved sin Personlighed og ved den Glands,

der omstraalede hans Navn, et fortræffeligt Indtryk, naar han med faa kraftige Ord takkede for den Anerkjendelse, der var vist hans Bataillon. I Ringsted og Roskilde Festmiddag. Endelig saae vi Spirene paa Kjøbenhavns Kirker. Allerede ved Frederiksberg Bakke modtoges vi af Skarer, og jo længere vi kom frem, jo tættere bleve de, vi kunde næsten ikke bane os Vej. Overalt lød Hurraer og begejstrede Tilraab af Venner og Bekjendte, ja af helt Fremmede modtoges vi venlige Hilsener og hjertelige Haandtryk. Særlig Oberstløjtnanten var nær ved at bukke under for den Masse af Blomster, Krands og Fingerkys, der tilkastedes ham. I Frederiksberggade morede vi os over en Hilsen, vi fik sammen med Blomster; paa den ene Side staaer: »Velkommen for Danmarks Krigere, af Aarets Genius«

Snart! vil de Roser, som Døgnet bar,
 Falme, visne og svinde,
 Men! i Danmark jeg plukket har
 Evighedsblomster, til Minde.
 Stolt! den seirrige Skjoldmo
 o. s. v. o. s. v.

Paa den anden Side staaer:

Emil Uhde — Hosekræmmer — Frederiksberggade 25.
 Anbefaler sit Udsalg af færdigsyede Frakker, Cheniller, Troier . . .
 o. s. v.

Paa Christiansborg Slots Ridebane udtalte Kong Frederik den VII sit Velkommen og sin Tak til Ba-

taillonens; Ordene og Kongens imponerende Personlighed gjorde et dybt Indtryk, og Bataillonens svarede med jublende Hurraraab. I Ridehuset var der dækket mægtige Borde. Unge Damer af Byens bedste Familier vartede op, patriotiske Sange lode, og bl. A. holdt kgl. Skuespiller, Professor Nielsen, en i Indhold og Form lige glimrende Tale. Ja! Det er uforglemmelige Dage, Dage, der kun opleves een Gang.

De Værnepligtige bleve nu hjemsendte, saaledes ogsaa min Oppasser. Jeg forærede Carl Andersen en smuk Merskumspibe med Sølvbeslag, paa hvilket der var indgraveret en Tak for hans opoffrende Hengivenhed, og vi toge bevæget Afsked med hinanden efter et toaarigt dagligt Samvær. I en Del Aar besøgte han mig af og til i Kjøbenhavn. Han giftede sig med en fattig Pige, fik et Par Børn, sled haardt i det som Træskomager og talte af og til om at tage til Amerika. I Slutningen af Halvtredserne kom han ind for at sige Farvel; han vidste endnu ikke, hvor i Amerika han vilde bosætte sig, men skulde nok skrive mig til. Men jeg hørte aldrig fra ham. Carl havde boet ved Tølløse paa Baroniet Zeuthen, og for endel Aar siden bad jeg den nuværende Besidder, Grev Schulin-Zeuthen, om at søge Oplysninger om ham. Greven imødekom min Anmodning med megen Forekommenhed. Ældre Folk mindedes ham meget godt og bekræftede, at han var

rejst til Amerika, men Ingen kjendte hans senere Skjæbne. Maatte den have været en lykkelig, det for-tjente han!

Saasnart Forholdene tillode det, besøgte jeg Rist, der ejede den Trævilla med Have, der ligger i Øster-allée op til Holmens Kirkegaard, nærmest ved Byen; den vil være kjendt af Mange derved, at Gehejmeraad Andræ boede der i en Række af Aar. Villaen beboes endnu af Rists to ugifte Døtre, en tredie Datter er gift med Pastor Fischer-Jørgensen i Svallerup ved Kallund-borg. Rist var endnu meget lidende, han kunde knap støtte paa Benet, havde stærke Nervesmerter og gjorde paa mig det Indtryk, at han ikke mere vilde blive tjenestedygtig. Han var utrættelig i at spørge om Per-soner og Forhold i det Kompagni, han sidst havde for-ladt, saavel som om sit gamle Kompagni i 7. Bataillon, og glædede sig meget over de mange varme Hilsener, jeg kunde bringe ham fra hans tidligere Undergivne. I 1854 var han imidlertid kommen sig saa vidt, at han kunde melde sig til Tjeneste, skjøndt han vedblivende haltede eller trak stærkt paa Benet. Han blev ansat ved 5. Bataillon og blev i 1859 Major ved samme Af-deling; i 1861 blev han forsat til 13. Bataillon, blev i 1863 Kommandør for 11. Bataillon og ved Doublingen saaledes Kommandør for 11. Regiment, i hvilken Egen-skab han deltog i Feltoget 1864.

Den 3. Februar, da Bataillon og Kompagnier af 1., 9., 11., 20. og 21. Regiment tillige med lidt Artilleri og Kavaleri vare ifærd med at afløse hinanden i Forpoststillingen S. for Dannevirke ved Selk—Jagel, rykkede den østerrigske Brigade Gondrecourt frem til Angreb. Forpostkommandøren var fraværende, og Rist, der var den ældste tilstedeværende Officer, overtog Kommandoen over de forskjellige og spredte Afdelinger, og — sin Natur tro — gik han strax over til Angreb, selv i Spidsen. I en Stilling fra Nedre-Selk til Jernbanen standsede han Fjenden i over en halv Time og tvang ham til at trække sine Reserver frem. Trængt af Overmagten gik Rist tilbage og besatté Kongshøj med 4 Kompagnier. For at oversee Forholdene red han gjentagne Gange op paa Kongshøj og holdt der med sin flagrende Kappe gjennemhullet af Kugler i en tæt Granatregn; efterhaanden førte han 3 af de derværende Kompagnier frem til Angreb. Af det sidste Kompagni, der var tilbage, fik han en Del til at gjøre et Modangreb, og da 18. østerrigske Jægerbataillon endelig foretog den saa meget fremhævede Storm paa Kongshøj, var der kun et Par Delinger tilbage*).

*) I alle Beretninger om Kampen ved Kongshøj ydes der Rist en varm Anerkjendelse for hans Energi og Kampmod, men der er sagt, at han fortabte sig i Enkeltheder og savnede den overlegne Ro, der kræves ved Ledelsen af en saa stor Styrke. Naar man som jeg kjender hans heftige og iltre Sind, anseer jeg det ikke for

Efter den lange Nattemarche mod Flensborg paa spejlglatte Veje, efter Hvil paa aabne Marker i Sneen, efter saa store Anstrengelser, at mange kraftige unge Mennesker havde Hallucinationer og følte sig i høj Grad nedtrykte, efter saa mange bristede Forhaabninger — fik General Max Müllers Brigade, 1. og 11. Regiment, det hæderfulde Hverv som Arrieregarde ved Sankelmark at standse den overlegne og sejerstolte Fjende og saaledes skaffe Hovedstyrken Tid til at naae Dybbøl og Als. Som bekjendt kjæmpede Brigaden tappert og udholdende. Endnu en Gang skulde det forundes Rist at vise, hvad Stof der var i ham; djærvt førte han en Bataillon af sit Regiment frem til Angreb, men faldt saa, haardt saaret i det ene Ben.

I Juli meldte han, der nu var bleven Oberstløjtnant, sig atter til Tjeneste og fik midlertidig Kommando over 3. Brigade, men Fjendtlighederne vare faktisk opførte. Jeg talte i denne Periode med ham i Mittel-

usandsynligt, at en saadan Kritik kan have nogen Berettigelse; men under et heftigt Angreb af en overlegen Fjende at bringe Orden i det Kaos af afløsende og afløste Afdelinger, der vare spredte paa en stor Strækning, og som tildels end ikke anerkjendte hans Kommandoret — det var en yderst vanskelig, næsten uløselig Opgave. Han tog derfor alle de Afdelinger, han kunde faae fat paa, og førte dem frem til Angreb; det er næppe det Værste, man under saadanne Forhold kan gjøre. Sikkert er det, at Modstanden var langvarig, og Østerrigernes Tab i denne Dags Fægtninger anseeligt. De mistede 28 Officerer og 400 Mand Døde og Saarede.

fartegnen; han var legemlig svag, men glødede af Kampmod.

I September 1864 afskedigedes han med Obersts Karakter. Efter Krigen besøgte jeg ham i Kjøbenhavn; han ytrede da, at den Afgjørelse, der havde fundet Sted, umuligt kunde være den endelige, og naar Oprensningens Time kom, vilde han med. Han sagde: jeg har beholdt min Sadel, jeg kan endnu hænge paa en Hest, og med vil jeg, hvorledes det saa end bliver. Og det var ikke Talemaader i hans Mund; men det skulde nu ikke skee.

I de Aar, han havde tilbage, var han svag og lidende og til sine Tider i en nedtrykt Stemning; hans Glæde og Trøst var hans Hustru og Børn. Han døde i 1873, 62 Aar gammel, 10 Dage efter sin Hustru. Han ligger begravet paa Garnisons Kirkegaard.

Ære være hans Minde!